

EFFECTUS VELEUČILIŠTE

LANA BAJUTTI

PROBLEMI PARALELNOG SUSTAVA (ZATEZNIH) KAMATA

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2023.

EFFECTUS VELEUČILIŠTE

PREDMET: OSNOVE TRGOVAČKOG PRAVA

ZAVRŠNI RAD

KANDIDAT: Lana Bajutti

**TEMA ZAVRŠNOG RADA: Problemi paralelnog sustava (zateznih)
kamata**

MENTOR: Marko Lukač, struč. spec. oec.

Zagreb, siječanj, 2023.

Sažetak

U hrvatskom pravnom poretku kamate nisu jedinstveno uređene. Tako je u ovom trenutku na snazi nekoliko zakona koji različito uređuju pitanje kamata. Zatezne kamate su pak uređene dvama zakonima, i to: ZOO i ZFPPN. Jedno od najznačajnijih pitanja kada je riječ o zateznim kamatama je svakako razgraničenje primjene ZOO od ZFPPN prema kriteriju pravnih odnosa na koje se primjenjuju. Da bi se uopće mogla shvatiti pravna priroda zateznih kamata i složenost njihova uređenja, prethodno je potrebno odrediti na koje se kamate odnose i u kojim se situacijama primjenjuje ZOO, a u kojima ZFPPN. Naime, ZFPPN uređuje samo zatezne kamate, te se primjenjuje isključivo u slučajevima poslovnih transakcija koje se odvijaju između poduzetnika te između poduzetnika i osoba javnog prava kada je dužnik novčane obveze osoba javnog prava. ZOO i ZFPPN uređuju stope zateznih kamata i kako se one obračunavaju. Kako bi se na pravilan način razgraničilo područje primjene ta dva propisa valja promotriti definiciju pojma poduzetnika iz ZFPPN i pojma trgovca iz ZTD, a koja je mjerodavna za ZOO. Iako se zatezne kamatne stope izračunavaju različitim metodama, oba zakona rezultiraju jednakom visinom stope zateznih kamata. ZOO se koristi prilikom obračunavanja obveza propisanih zakonom ili za obračun zateznih kamata svih ugovornih strana. S druge strane ZFPPN se koristi pri obračunu zateznih kamata u slučajevima isporuke usluga i dobara između poduzetnika te za isporuke dužnicima kao osobama javnog prava i predstečajnoj nagodbi koja je definirana kao kamata za kašnjenje s plaćanjem. Kamatna stopa je postotak od glavnice prema kojoj se za određeno vrijeme obračunava kamata na glavicu, te je posebno bitno pitanje njezine visine. Iako zakonske kamate imaju svoj temelj u zakonskoj odredbi, kamatna stopa nije određena zakonskim normama. Zakonskim je odredbama propisan samo način (metoda) njihova izračuna. Govoreći o izračunu kamatne stope zateznih kamata, valja se osvrnuti i na navedene zakonodavne promjene kojima je uspostavljen novi način izračuna kamatne stope, kako zateznih tako i ugovornih kamata, a što je posljedično, utjecalo i na visinu kamatnih stopa. Iz svega navedenog može se reći da su kamatne stope jedno od često mijenjanih područja, kako njihove visine tako i načina obračuna, a zbog stalne i dinamične promjene propisa o obračunu zateznih kamata valja biti oprezan prilikom utvrđivanja koji pravni propis u konkretnom slučaju uređuje zatezne kamate, te precizno utvrditi o kakvom je pravnom odnosu riječ i tko su subjekti takva odnosa, kako bi se izbjegli mogući sudski sporovi.

Abstract

In the Croatian legal system, interest is not regulated uniformly. Thus, at the moment, several laws are in force that regulate the issue of interest differently. Default interest is regulated by two laws, namely: ZOO and ZFPPN. One of the most significant issues when it comes to default interest is certainly the demarcation of the application of the ZOO from the ZFPPN according to the criteria of the legal relationships to which they apply. In order to be able to understand the legal nature of default interest and the complexity of their arrangement, it is necessary to first determine which interest rates apply and in which situations the ZOO is applied, and in which ZFPPN. Namely, the ZFPPN governs only default interest, and it is applied exclusively in cases of business transactions that take place between entrepreneurs and between entrepreneurs and persons under public law when the debtor of the monetary obligation is a person under public law. ZOO and ZEPPN regulate interest rates and how they are calculated. In order to correctly delimit the scope of application of these two regulations, it is necessary to observe the definition of the term entrepreneur from the ZFPPN and the term trader from the ZTD, which is relevant for the ZOO. Although default interest rates are calculated using different methods, both laws result in the same default interest rate. ZOO is used when calculating the obligations prescribed by law or for the calculation of default interest of all contractual parties. On the other hand, ZEPPN is used in the calculation of default interest in cases of delivery of services and goods between entrepreneurs and for deliveries to debtors as persons under public law and pre-bankruptcy settlement, which is defined as interest for late payment. The interest rate is a percentage of the principal according to which the interest on the principal is calculated for a certain period of time, and the question of its amount is particularly important. Although legal interest has its basis in a legal provision, the interest rate is not determined by legal norms. Legal provisions prescribe only the way (method) of their calculation. Speaking about the calculation of the interest rate of late interest, it is necessary to refer to the aforementioned legislative changes which established a new way of calculating the interest rate, both late interest and contractual interest, which consequently affected the level of interest rates. From all of the above, it can be said that interest rates are one of the frequently changing areas, both their amount and the method of calculation, and due to the constant and dynamic changes in the regulations on the calculation of default interest, one should be careful when determining which legal regulation governs default interest in a specific case. and precisely determine what kind of legal relationship it is and who are the subjects of such relationship, in order to avoid possible court disputes.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. OPĆI POJMOVI I NAČELA.....	2
2.1. Pojam obveza.....	2
2.2. Načela.....	4
2.3. Pojam trgovačkog ugovora i trgovca.....	5
2.4. Pojam osobe javnog prava.....	6
2.5. Pojam ostalih odnosa.....	7
3. POJAM I VRSTE KAMATA.....	8
3.1. Općenito o kamatama.....	8
3.2. Ugovorne kamate.....	10
3.3. Zatezne kamate.....	11
3.4. Razlika između ugovornih i zateznih kamata.....	12
4. KAMATNE STOPE.....	13
4.1. Stopa ugovornih kamata.....	13
4.2. Stopa zateznih kamata.....	15
5. METODOLOGIJA IZRAČUNA ZATEZNIH KAMATA.....	20
6. ANATOCIZAM.....	28
7. ZASTARA KAMATNIH ZAHTJEVA.....	31
8. PROBLEMATIKA PROVEDBE OVRHE, OBRAČUNA I NAPLATE KAMATA...35	
8.1. Evidentiranje tražbine po osnovi kamata.....	37
8.2. Redoslijed naplate kamata.....	39
8.3. Način obračuna i naplate kamata po osnovama za plaćanje po kojima se obavlja zapljen.....	39
9. ZAKLJUČAK.....	45

Popis kratica

Popis tablica

LITERATURA

CONTENT

1. INTRODUCTION.....	1
2. GENERAL TERMS AND PRINCIPLES.....	2
2.1. The concept of obligations.....	2
2.2. Principles.....	4
2.3. Concept of commerical contract and merchant.....	5
2.4. The concept of a person under public law.....	6
2.5. The concept of other relations.....	7
3. TERM AND TYPES OF INTEREST.....	8
3.1. Generally about interest.....	8
3.2. Contract interest.....	10
3.3. Default interest.....	11
3.4. The difference between contractual and default interest.....	12
4. INTEREST RATES.....	13
4.1. Contract interest rate.....	13
4.2. Default interest rate.....	15
5. METHODOLOGY OF CALCUALTING DEFAULT INTERESTS.....	20
6. ANATHOCISM.....	28
7. LIMITATION OF INTEREST CLAIMS.....	31
8. ISSUES OF ENFORCEMENT, CALCULATION AND COLLECTION OF INTEREST.....	35
8.1. Registration of claims on the basis of interest.....	37
8.2. Order of interest collection.....	39
8.3. The method of calculation and collection of interest according to the basis for payment by which the seizure is carried.....	39
9. CONCLUSION.....	45

List of abbreviations

List of tables

LITERATURE

1. UVOD

U hrvatskom pravnom sustavu, moglo bi se reći da je dugi niz godina vladala nesređenost u području kamata, kako ugovornih tako i zateznih.

Propisi kojima se uređivalo područje kamata često su mijenjani, što je otežavalo njihovo provođenje i stvaralo probleme u praksi oko načina obračuna kamata. Obzirom da kamata ima veliku važnost kao instrument financijske politike svake države, sve se to neizravno odrazilo na hrvatsko gospodarstvo.

Na žalost, svjedoci smo višegodišnje gospodarske krize, koja je svakako iznimno plodno tlo za neplaćanje dospjelih obveza, tako osim neplaćenog glavnog duga, sve više raste i iznos dospjele kamate kao posljedica upravo tog neplaćanja.

Kretanje kamatnih stopa kao troška pozajmljivanja novca ili cijene novca koje banke nude pojedincima i poduzećima obično je usklađeno s kretanjem stopa koje određuje Europska središnja banka, ali na njega utječu i drugi čimbenici. U tržišnom gospodarstvu, na kamatne stope utječe i ponuda kredita i potražnja za njima. Drugim riječima, na njih utječe koliko poduzetnici i pojedinci odnosno građani žele trošiti i ulagati, te koliko je kredita dostupno.

U Republici Hrvatskoj (dalje: RH) područje zateznih kamata i kamatnih stopa uređeno je s više različitih zakonskih propisa. Zakonom o obveznim odnosima (dalje: ZOO) kamate su uređene na općoj razini. Nadalje, kamate se uređuju i dvama specijalnim zakonima i to: Zakonom o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi (dalje: ZFPPN) i Zakonom o potrošačkom kreditiranju (dalje: ZOPK). Način odnosno metodologija obračuna kamata uređena je Zakonom o kamatama (dalje: ZOK). Također, porezno područje zateznih kamata uređeno je Općim poreznim zakonom (dalje: OPZ), Zakonom o porezu na dobit, Zakonom o porezu na dohodak, te Međunarodnim ugovorima o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja koje RH primjenjuje s drugim zemljama.

Za istraživanje i pisanje rada korištena je dostupna literatura Gradske knjižnice Sisak, propisi, pravni časopisi, te stručni radovi drugih autora preuzeti s interneta.

Rad se sastoji od 9 dijelova. U uvodnom dijelu definiran je problem istraživanja, ciljevi rada i metode koje su korištene prilikom izrade rada. U drugom dijelu ukratko su objašnjeni osnovni pojmovi i načela vezani za obveznopravne odnose i kamate. U trećem dijelu objašnjeni se pojmovi ugovornih i zateznih kamata, te utvrđene njihove razlike. U četvrtom dijelu objašnjene su kamatne stope prema glavna dva izvorna propisa: ZOO i ZFPPN. U petom dijelu objašnjena je metodologija izračuna zateznih kamata i navedeni primjeri. Dopušteni i zabranjeni anatocizam objašnjen je u šestom dijelu, te u sedmom institut zastare kamatnih zahtjeva. U osmom dijelu detaljnije se razrađuje problematika različitog obračuna ugovornih i zateznih kamata po ZOO i ZFPPN te problematika obračuna i naplate kamata u postupcima Financijske agencije (dalje: Fina). U devetom dijelu iznose se spoznaje i zaključci.

2. OPĆI POJMOVI I NAČELA

2.1. Pojam obveza

Počevši od temeljnih pojmova obveznog prava, obveznih odnosa, tražbine i činidbe iz pravne teorije, može se konstatirati da ZOO¹ ne sadržava definiciju pojma obveze.

Osnove obveza, pa i onih novčanih, uređene su ZOO kao matičnim propisom. U sklopu odjeljka o novčanim obvezama, u jedanaest članaka (članak 21. do članka 31.) propisani su: načelo monetarnog nominalizma i zaštitne klauzule (valutna, indeksna, klizne skale), plaćanje prije roka, kamate na kamate, kamate u nenovčanim obvezama, kamate – ugovorne i zatezne, te pravo na potpunu naknadu.

Prema članku 20. stavak 1. obveze nastaju na osnovi pravnih poslova, prouzročenjem štete, stjecanjem bez osnove, poslovođstvom bez naloga, javnim obećanjem nagrade i izdavanjem vrijednosnih papira, a prema stavku 2. istog članka, obveze mogu nastati i na osnovi odluke suda ili druge javne vlasti.

Obvezni odnosi su društveni odnosi u koje sudionici ulaze, tražeći jedan od drugoga neko davanje, činjenje, propuštanje (nečinjenje) ili trpljenje. Sudionici u takvom specifičnom odnosu imaju poziciju vjerovnika ili dužnika.²

Obvezni odnosi su odnosi u kojima je jedna strana (vjerovnik) ovlaštena od druge strane (dužnika) zahtijevati određenu činidbu pozitivnog ili negativnog karaktera, koju je ona druga strana dužna ispuniti. Sadržaj obveznih odnosa sastoji se u vjerovnikovom pravu i dužnikovoj dužnosti, obvezi na određeno davanje, činjenje, nečinjenje ili trpljenje.³

Vjerovnik je u obvezno pravnom odnosu strana koja je ovlaštena od druge strane (dužnika) zahtijevati da joj preda neke stvari, nešto učini ili da ne učini nešto što bi inače imala pravo ili da nešto propusti. Riječ je o dvostranoobveznom odnosu, a to znači da obje strane (svaka u odnosu na drugu) imaju i tražbinu i dugovanje.⁴

Dužnik je svaka fizička ili pravna osoba koja je kao sudionik u obveznopravnom odnosu dužna izvršiti određenu činidbu vjerovniku. U pravilu, dužnik odgovara za preuzete obveze vjerovniku cijelom svojom imovinom. Na dužničkoj strani u obveznopravnom odnosu može postojati i više različitih subjekata, od kojih neki mogu biti glavni, a drugi podredni dužnici (npr. jamci). Moguća je i promjena osobe dužnika u obveznopravnom odnosu putem ugovora o preuzimanju duga.⁵

Iz promotrenih definicija vjerovnika i dužnika u obveznopravnom odnosu, može se reći da je vjerovnik aktivna strana, a dužnik pasivna. Gledajući obvezno pravni odnos sa stajališta

¹ ZOO – pročišćeni tekst Zakona, Narodne novine, broj: 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21., [Zakon o obveznim odnosima - Zakon.hr](http://www.zakon.hr/zakon/126/21/zoo), pristup: 15.06.2022.

² Pavlović, M.: Kamate u novijoj sudskoj praksi, Hrvatska pravna revija, pp 8 – 22, Zagreb, 2005., str. 8

³ Ćiraković, B.: Vrste i učinci obveza, Priručnik za polaznike/ice, Pravosudna akademija, Zagreb, 2016., str. 5

⁴ Rječnik financijskih pojmova, <https://webhosting-wmd.hr/rjecnik-pojmova-v/web/vjerovnik>, pristup: 15.06. 2022.

⁵ Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=16749>, pristup: 15.06.2022.

vjerovnikovog zahtjeva na činidbu u tom slučaju govorimo o tražbini, dok isti odnos sa gledišta dužnika sagledavamo kao obvezu odnosno dugovanje.

Obveza je korelativan pojam, jer se tim izrazom određuje čitav obveznopравни odnos, a to zato jer obveza ne može postojati ukoliko prema njoj ne postoji i određena tražbina. Tako se često umjesto obveze govori o dugovanju, čime se želi naznačiti dužnikova pozicija u o obveznopравnom odnosu.⁶

Obveza je znači samo sastavni dio obveznog odnosa, jer se obvezni odnos sastoji iz vjerovnikove tražbine ili potraživanja i dužnikove obveze ili dugovanja.

Tražbina je zahtjev vjerovnika prema dužniku za ispunjenje određene činidbe, a sastoji se:

- a) iz vjerovnikovog subjektivnog prava na određenu činidbu prema svom dužniku, i
- b) iz vjerovnikovog zahtjeva prema dužniku na ispunjenje postojeće činidbe.

Obveza je dio obveznog odnosa koji stoji nasuprot vjerovnikove tražbine i znači dužniku nametnutu dužnost da vjerovnik ispunji određenu pozitivnu ili negativnu činidbu, a sastoji se:

- a) iz duga, tj. sadržaja dužnikove obveze; činjenice postojanja određene činidbe, i
- b) iz dužnikove odgovornosti, tj. dužnosti ispunjenja određene činidbe na koju se odnosi vjerovnikov zahtjev.

Tražbina = subjektivno pravo + zahtjev za ispunjenje

Obveza = dugovanje + dužnost ispunjenja dugovanja.⁷

Međutim, dugovanje se kao i tražbina sastoji od dva elementa i to: duga i odgovornosti za podmirenje duga.

Činidba na koju se odnosi vjerovnikov zahtjev (predmet obveze) je svaka pozitivna ili negativna ljudska radnja koju je dužnik na temelju obveznopравnog odnosa dužan izvršiti vjerovniku, a sastoji se u: davanju, činjenju, propuštanju ili trpljenju.

Obveznopравни odnos u kojemu se tražbina sastoji od subjektivnog prava i zahtjeva a dugovanje od duga i odgovornosti za ispunjenje (činidbe) naziva se potpunim obveznopравnim odnosom.

Tražbina se smatra dospjelom od trenutka kada je vjerovnik ovlašten zahtijevati njeno ispunjenje, a kod novčanih tražbina od trenutka kada je ovlašten zahtijevati njezinu isplatu.⁸

Obveze se razvrstavaju u pojedine vrste prema kriterijima s ciljem preglednog sistematiziranja mnogobrojnih i raznih obveza, s tim da za pojedine vrste obveza važe posebna pravila koja se ne mogu primijeniti i na druge vrste obveza.

Uobičajena je podjela obveza prema slijedećim kriterijima:

1. prema broju subjekata pojedinih obveza,

⁶ Pavlović, op.cit. bilj. 2, str. 8

⁷ Ćiraković, op.cit. bilj. 3, str. 5

⁸ Pavlović, op.cit. bilj. 2, str. 9

2. prema vrsti dužnikove činidbe,
3. prema načinu na koji je određena dužnikova činidba,
4. prema izvoru njihova nastanka,
5. prema zahtjevu njihova prinudnog ispunjenja.⁹

Kako je objekt obveznog prava činidba odnosno predmet obveze, to se u današnje vrijeme novčana činidba više ne naziva činidbom davanja zamjenjivih stvari, već činidbom vrijednosti, stoga se u suvremenom pravu uz činidbu davanja stvari posebno razmatra novčana činidba.

2.2. Načela

Novčana činidba je ona koja za činidbu ima određeni iznos (sumu) novca.

Prema načelu monetarnog nominalizma, kad obveza ima za činidbu iznos novca, dužnik je dužan isplatiti onaj broj novčanih jedinica na koji obveza glasi, osim kad zakon određuje što drugo (članak 21. ZOO).

Prema navedenom načelu, vrijednost novčane obveze jednaka je zbroju novčanih jedinica koje su zakonsko sredstvo plaćanja na koje se novčana obveza odnosi, neovisno o stvarnoj vrijednosti novčanih jedinica (odnosno valute) na datum sklapanja ugovora i datum izvršenja ugovora. Novčana obveza se smatra ispunjenom kada je plaćen iznos novčanih jedinica kojima je obveza plaćena, odnosno prema kupovnoj moći valute u tom trenutku. Primjenom načela monetarnog nominalizma vjerovnici ne mogu zahtijevati veće iznose ako se kupovna moć novca smanji, a dužnici ne mogu platiti manje ako se kupovna moć novca poveća.

Prema ZOO odstupanja od načela nominalizma moguća su samo ako su predviđena zakonom.

Primjerice, ZOO dopušta ugovaranje monetarnih klauzula, indeksne klauzule i klauzule o kliznoj skali. Gledajući zaštitne monetarne klauzule (zlatne i valutne) dopušteno je ugovoriti da će se vrijednosti ugovorene obveze u domaćoj valuti izračunavati na temelju cijene zlata ili tečaja domaće valute prema stranoj valuti. Tada se obveza ispunjava plaćanjem u domaćoj valuti prema tečaju koji stranke ugovore. Ukoliko ugovorne strane ne ugovore tečaj, isplata će se napraviti prema prodajnom tečaju ovlaštene banke u mjestu ispunjenja obveze koji vrijedi na dan ispunjenja.

U pravilu nije dopušteno ugovoriti plaćanje (podmirenje) novčane obveze u zlatu ili nekoj stranoj valuti. Ako se ipak to dogodi, takav uglavak nije nevaljan, ali se ispunjenje obveze može zahtijevati isključivo u valuti RH prema prodajnom tečaju ovlaštene banke u mjestu ispunjenja obveze.¹⁰

U Glavi I., pod Osnovna načela, ZOO propisuje načela kojih bi se strane trebale pridržavati u obveznopравnim odnosima, a to su:

⁹ Ćiraković, op.cit. bilj. 3, str. 6.

¹⁰ Pavlović, op.cit. bilj. 2, str. 11

- sloboda uređivanja obveznih odnosa (članak 2.),
- ravnopravnost sudionika u obveznom odnosu (članak 3.),
- načelo savjesnosti i poštenja (članak 4.),
- dužnost suradnje (članak 5.),
- zabrana zlouporabe prava (članak 6.),
- načelo jednake vrijednosti činidaba (članak 7.),
- zabrana prouzročenja štete (članak 8.),
- dužnost ispunjenja obveze (članak 9.),
- ponašanje u ispunjavanju obveza i ostvarivanju prava (članak 10.).

2.3. Pojam trgovačkog ugovora i trgovca

Kvalifikacija trgovačkih ugovora vezana je za određenje pojma trgovca. Trgovačkim se ugovorima smatraju ugovori što ih sklapaju trgovci među sobom u obavljanju djelatnosti koje čine predmet poslovanja barem jednoga od njih ili su u vezi s obavljanjem tih djelatnosti (članak 14. stavak 2. ZOO).

Pojam trgovca ne treba doslovno shvaćati kao osobu koja trguje, nego osobu čije se poslovanje uređuje trgovačkim pravom.¹¹

Prema odredbi članka 3. stavak 1. Zakona o trgovačkim društvima (dalje: ZTD),¹² da bi se određena fizička osoba ili pravna osoba smatrala trgovcem, moraju biti kumulativno ispunjeni određeni uvjeti. Tako trgovac mora obavljati gospodarsku djelatnost i to činiti:

- samostalno
- trajno
- radi ostvarivanja dobitka
- proizvodnjom, prometom robe ili pružanjem usluga na tržištu.

Sukladno navedenom za odluku je li pravna ili fizička osoba trgovac presudno je ispunjava li ona sudjelovanjem u pravnom prometu zakonom propisane pretpostavke.

Unatoč navedenom zakonskom određenju pojma trgovca iz članka 3. stavak 1. ZTD, u stavku 5. i 6. ZTD propisuje se iznimka u odnosu na opće pravilo, i to: da se trgovačko društvo može osnovati za obavljanje gospodarske ili bilo koje druge djelatnosti i da je trgovačko društvo uvijek po zakonu trgovac neovisno o tome obavlja li gospodarsku ili neku drugu djelatnost. Iz navedenog proizlazi da ZTD radi razliku između općeg pojma trgovca i trgovačkog društva, koje je trgovac u užem ili statusno-pravnom smislu te riječi.

Naime, kako ZFPPN¹³ uređuje zatezne kamate to se primjenjuje samo na poslovne transakcije između poduzetnika i između poduzetnika i osoba javnog prava u kojima je osoba javnog prava dužnik novčane obveze (članak 3. točka 16. ZFPPN).

¹¹ Barbić, J., Pravo društava, Knjiga prva – Opći dio, Organizator d.o.o., Zagreb, 2008., str. 159

¹² ZTD, Narodne novine, broj: 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19 i 34/22., [Zakon o trgovačkim društvima - Zakon.hr](https://www.zakon.hr/z/543/Zakon-o-trgovačkim-društvima), pristup: 01.07.2022.

¹³ ZFPPN, Narodne novine, broj: 108/12, 144/12, 81/13, 71/15, 114/22., <https://www.zakon.hr/z/543/Zakon-o-financijskom-poslovanju-i-predste%C4%8Dajnoj-nagodbi>, pristup: 01.07.2022.

Kako bi se na pravilan način razgraničilo područje primjene ZOO i ZFPPN, valja navesti i definiciju pojma poduzetnika iz ZFPPN, te preispitati jesu li ta dva pojma istoznačnice odnosno može li se pojam poduzetnika podvesti pod pojam trgovca.

Poduzetnik, u smislu ZFPPN je fizička ili pravna osoba koja samostalno obavlja gospodarsku li profesionalnu djelatnost radi ostvarivanja prihoda, dohotka, dobitka ili drugih gospodarskih procjenjivih koristi (pod definiciju poduzetnika spadaju i obrtnici, te nositelji samostalnih djelatnosti: liječnici, stomatolozi, odvjetnici itd. – članak 3. stavak 1. ZFPPN).

Trgovac, prema ZTD je pravna ili fizička osoba koja samostalno trajno obavlja gospodarsku djelatnost radi ostvarivanja dobitka proizvodnjom, prometom robe ili pružanjem usluga na tržištu (obrtnik se također smatra trgovcem, a osobe koje se bave slobodnim zanimanjima uređenim posebnim propisima smatraju se trgovcima samo ako je to određeno u tim propisima (članak 1. stavak 2. ZTD).

Iz definicija pojmova poduzetnika i trgovca proizlazi da se one u svojoj biti preklapaju, ali nisu jednake, i ne bi se trebale smatrati istoznačnicama.

Od najveće je važnosti naglasiti da se razlika ogleda u tome da se osobe koje se bave samostalnom djelatnošću imaju smatrati poduzetnikom, ali ne i trgovcem, jer se dosada u RH nije posebnim propisom predvidjelo da se one smatraju trgovcem.¹⁴

Druga se bitna razlika ogleda u činjenici da se ZFPPN ne primjenjuje na: financijske institucije, kreditne unije, investicijska društva za upravljanje investicijskim fondovima, kreditne institucije, društva za osiguranje i reosiguranje, lizing-društva, institucije za platni promet čija je pretežita djelatnost pružanje platnih usluga, te institucije za elektronički novac čija je pretežita djelatnost izdavanje elektroničkog novca (članak 4. stavak 3. ZFPPN). Međutim, u praksi se najčešće pojavljuje slučaj da se te institucije upravo osnivaju kao trgovačka društva pa su ona u tome slučaju trgovci u smislu ZTD, stoga se na njih primjenjuje ZOO.¹⁵

Livaja smatra da poslovna transakcija kako je definirana ZFPPN, nije jednaka pojmu trgovačkih ugovora iz ZOO, te se također ni u kojem slučaju ne smiju poistovjećivati.

Trgovački ugovori, prema članku 14. stavak 2. ZOO, jesu ugovori koje sklapaju trgovci među sobom u obavljanju djelatnosti koje čine predmet poslovanja barem jednog od njih ili su u vezi s obavljanjem tih djelatnosti.

ZFPPN uređuje samo one ugovore koji potpadaju pod definiciju poslovne transakcije. Shodno navedeno, odredbe članka 12.a o zateznim kamatama iz ZFPPN primjenjuju se na poslovne transakcije između:

- poduzetnika (trgovačko društvo, trgovac, obrtnik, nositelj samostalne djelatnosti) međusobno, i
- poduzetnika i osoba javnog prava kada je osoba javnog prava dužnik novčane obveze.

¹⁴ Livaja, A.: Zatezne kamate – aktualnosti u pravnoj praksi, Obvezno pravo, pp 41 – 51, Zagreb, 2016., str. 44

¹⁵ Ibid, str. 44

2.4. Pojam osobe javnog prava

Prema članku 26. stavku 6. ZOO-a osobe javnog prava su osobe koje su obvezne postupati po propisima o javnoj nabavi, osim trgovačkih društava.

Zakon o javnoj nabavi¹⁶ u članku 6. stavku 1. preciznije govori o javnim naručiteljima, čiji neiscrpan popis propisuje Vlada RH uredbom na prijedlog Ureda za javnu nabavu i uz prethodno mišljenje nadležnog ministarstva.

Javni naručitelji iz članka 6. stavak 1. Zakona o javnoj nabavi su:

1. RH, odnosno državna tijela RH,
2. jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave,
3. tijela javnog prava,
4. udruženja koja je osnovalo jedno ili više tijela iz točaka 1., 2. ili 3. ovoga stavka.

Prema Uredbi o popisu obveznika primjene Zakona o javnoj nabavi¹⁷ prema članku 2. Uredbe, javni naručitelji iz članka 6. stavak 1. Zakona o javnoj nabavi su:

1. državna tijela RH: predsjednik RH, Ustavni sud RH, Hrvatski sabor, Vlada RH, tijela državne uprave: ministarstva, središnji državni uredi, državne upravne organizacije i uredi državne uprave u županijama, uredi Vlade RH, sudovi, državna odvjetništva, Državno odvjetničko vijeće, Državno sudbeno vijeće, druga državna tijela,
2. jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave – općine, gradovi, županije i Grad Zagreb,
3. pravne osobe koje su osnovane za određene svrhe radi zadovoljavanja potreba u općem interesu, koje nemaju industrijsko ili trgovačko značenje,
4. udruge koje je osnovalo jedno ili više državnih tijela RH ili jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave ili jedna ili više pravnih osoba iz točke 3. ovog stavka,
5. odgojno obrazovne ustanove kojima je osnivač RH ili jedinice lokalne ili područne (regionalne) samouprave.

2.5. Pojam ostalih odnosa

Pod ostalim odnosima treba smatrati odnose između osoba od kojih barem jedna nije trgovac (između trgovca i fizičke osobe, odnosi između fizičkih osoba), ali i odnos između trgovaca ako nije riječ o trgovačkom ugovoru, kao i kod svih izvanugovornih odnosa. Osim toga, za potrebe tumačenja i određivanja visine najviše dopuštene stope zateznih

¹⁶ Zakon o javnoj nabavi, Narodne novine, broj: 120/16, 114/22., [Zakon o javnoj nabavi - Zakon.hr](https://zakon.hr/Zakon_o_javnoj_nabavi), pristup: 17.10.2022.

¹⁷ Uredba o popisu obveznika primjene Zakona o javnoj nabavi, Narodne novine, broj: 14/08, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_02_14_422.html, pristup: 17.10.2022.

kamata i dospjelih novčanih obveza ako ista nije predviđena ugovorom, ostali odnosi su i odnosi između osobe koja nije trgovac i osobe javnog prava.¹⁸

3. POJAM I VRSTE KAMATA

3.1. Općenito o kamatama

ZOO ne definira opći pojam kamata. Literatura obuhvaća pojam kamate općenito kao naknadu koja se plaća za korištenje tuđih zamjenjivih pokretnih stvari ili tuđeg novca.

„Kamate su poput kiše – jednoga vesele, a drugoga žaloste.“ U citiranoj kineskoj poslovice Giunio smatra da je sadržana čitava filozofija postojanja kamata i njihova učinka. Kamate su temeljni „višak vrijednosti“ u poslovanju kreditnih institucija, neizostavan faktor u gospodarskom poslovanju općenito, važan čimbenik u svakodnevnom životu građana, a naročito u posljednje vrijeme, pokretač socijalne seizmike u aktualnoj hrvatskoj stvarnosti, te posljedično i instrument za političko nadmetanje.¹⁹

Pojam kamata nalazi svoje početke još u rimskom pravu, pa se tako u Justinijanovim Digestama navodi: „*Usurae vicem fructuum optinent*“ tj. kamate se smatraju plodovima; ili „*Usura non natura pervenit, sed iure percipitur*“ tj. kamate ne dolaze po samoj prirodi, već se stječu po nekom pravu.²⁰

Kamate se daju u stvarima iste vrste i kvalitete na koje glasi i glavnica. Promatraju li se kamate s gledišta stvarnog prava, one su civilni plodovi (*fructus civiles*). Za razliku od prirodnih (*fructus naturales*) i industrijskih plodova (koji su prinosi od same stvari), civilni plodovi su prinosi koji se ostvaruju posredovanjem nekoga pravnog odnosa (primjerice, najamnina, zakupnina, kamate).²¹

Glavnica i kamatna stopa blisko su povezane s pojmom kamate. Glavnica se odnosi na tražbinu na koju se obračunava kamata. Kamatna stopa je postotak po kojem se obračunava kamata na glavicu.

Tražbina kamata je sporedna (akcesorna) tražbina vezana uz postojanje glavne tražbine, što ZOO spominje na nekoliko mjesta i to u članku 81. (sporedna prava), članku 223. (sporedne tražbine) i članku 226. (povremene tražbine).

U dva slučaja nastaje obveza plaćanja kamata: na osnovi zakona (zakonske kamate) ili na osnovi ugovora (ugovorne kamate).

¹⁸ Ćesić, Z.: Plaćanje zateznih kamata kao posljedice zakašnjenja dužnika s ispunjenjem novčane obveze, Obvezno pravo, pp 3- 8, Zagreb, 2009., str 5

¹⁹ Giunio, M.: Pravno uređenje kamata, Kamate u svakodnevnoj praksi, TEB poslovno savjetovanje, pp 13 – 44, Zagreb, 2015., str. 13

²⁰ Ćiraković, op.cit. bilj. 3, str. 20

²¹ Livaja, op.cit. bilj. 14, str. 41

Zakonske kamate temelje se na zakonskoj normi kojom se dužniku nameće, plaćanje kamata uz podmirenje glavnice i obveza.

Primjeri kada se kamate naplaćuju na temelju zakona su:

- kod zakašnjenja s ispunjenjem novčane obveze (članak. 29. ZOO), što je u praksi najčešći slučaj,
- kod raskida ugovora (članak. 368. stavak 5. ZOO),
- kod prodaje na kredit (članak. 439. ZOO),
- kod trgovačkog ugovora o zajmu (članak. 500. stavak 2. ZOO),
- kod popravljivanja imovinske štete (članak. 1086. ZOO),
- kod popravljivanja neimovinske štete (članak. 1103. ZOO),
- kod vraćanja stečenog bez osnove (članak. 1115. ZOO).

Kod trgovačkog ugovora o zajmu riječ je o primjeru zakonskih kamata koje nisu istovremeno i zatezne kamate, zato što se te kamate plaćaju neovisno je li dužnik u zakašnjenju s ispunjenjem svoje obveze ili nije.

Jedna od primarnih obveza ugovorne strane je obveza plaćanja ugovornih kamata, javlja se u slučajevima:

- kod ugovora o zajmu (članak. 500. stavak 1. ZOO),
- kod ugovora o bankarskom novčanom pologu (članak. 997. ZOO),
- kod ugovora o kreditu (članak. 1021. ZOO).

Prema članku 25. stavak 2. ZOO, diskontne kamate su ustanovljene u korist dužnika, za razliku od zakonskih i ugovornih kamata koje su civilni plodovi vjerovnika. One predstavljaju odbitak na koji dužnik ima pravo ispuni li novčanu obvezu prije roka, tako da se od iznosa dug odbije iznos kamata za vrijeme od dana isplate do dospjelih obveza.

Važan element za utvrđivanje visine kamata je kamatna stopa, koja se također može ugovoriti ili može biti određena zakonom pa se razlikuje ugovorena kamatna stopa i zakonska kamata stopa.

Apsolutni iznos kamata ovisi o načinu (metodi) obračuna kamata. Postoji jednostavni kamatni račun, u kojem slučaju se kamate uvijek računaju na istu početnu vrijednost za svako razdoblje ukamaćivanja i složeni kamatni račun, u kojem se slučaju kamate izračunavaju na glavnice koja je uvećana za prethodno obračunate kamate svakog razdoblja kapitalizacije tj. računaju se kamate na kamate.²²

Kamate se mogu obračunavati na početku ili na kraju razdoblja ukamaćivanja. Ako se kamate obračunavaju na kraju razdoblja od glavnice s početka tog razdoblja govori se o dekurzivnom obračunu kamata. Ako se kamate obračunavaju na početku razdoblja od vrijednosti glavnice s kraja tog razdoblja govori se o anticipativnom obračunu kamata. Kamate obračunate anticipativno uvijek su veće od kamata obračunatih dekurzivno, jer se obračunavaju od konačne vrijednosti koja je veća od početne, a dekurzivno od početne vrijednosti pa je za dužnika povoljnije dekurzivno ukamaćivanje.²³

²² Ćiraković, op.cit. bilj. 3, str. 22

²³ Ibid, str. 22

Prema važećim zakonskim odredbama u hrvatskom pravnom sustavu zatezna kamata obračunava se primjenom dekurzivnoga jednostavnog kamatnog računa na dospjelu glavnicu bez pripisa zatezne kamate glavnici protekom obračunskog razdoblja.

Potrebe gospodarske i financijske prakse uvele su i niz drugih podjela i razlikovanja kamata, ovisno o njihovoj funkciji.²⁴

Tako se razlikuju aktivne i pasivne kamate, prema ulozi stranke, davatelja ili primatelja zajma odnosno kredita (ova distinkcija kamata najčešće se vezuje uz banke, jer su one aktivni primatelji depozita i davatelji kredita). Aktivne kamate banka obračunava na dane kredite, a pasivne priznaje na primljene depozite. Aktivne su kamate pravo, a pasivne obveza.

S obzirom na kamatnu stopu, kamate mogu biti fiksne ili promjenjive. Fiksne kamate pretpostavljaju fiksnu kamatnu stopu, tj. određeni postotak koji se ne mijenja prema tržišnim prilikama odnosno financijskim kretanjima. Nasuprot tome, promjenjive kamate podrazumijevaju promjenjivu stopu, ovisnu o inflaciji i drugim čimbenicima na tržištu novca.

Mjenične kamate jesu one koje se plaćaju na mjenični dug. Mogu biti ugovorne i zatezne, te diskontne.

Interkalarne kamate jesu ugovorne kamate, a predstavljaju naknadu za vrijeme određenoga plaćanja glavnice. Kamate se ubacuju u neko međuvrijeme, pa im odatle i ime. Postoje razne varijante ugovaranja i plaćanja interkalarnih kamata. Tako npr., dužniku može biti odobreno neko vrijeme počeka za otplatu glavnice.

Anuitetne kamate izračunavaju se uz glavnicu, pa se i otplaćuju zajedno s njom godišnje (ili polugodišnje), tako da su svi anuitetni obroci jednaki, iako se udio kamata u pojedinom anuitetu vremenom smanjuje.

Eskontne (diskontne) kamate primjenjuju se kod kupnje nedospjelih tražbina, npr. mjenice prije dospijeca. Kod ovih kamata radi se o svoti (postotku) koja se odbija od nominalne svote tražbine.

3.2. Ugovorne kamate

ZOO kako ne određuje pojam kamata, tako ne određuje ni pojam ugovornih kamata. To je pravni standard, nastao u poslovnom i pravnom svijetu. Pravno uobličenje slijedilo je gospodarsku praksu. Ugovorne kamate jesu „cijena novca“ odnosno naknada za korištenje tuđeg novca ili drugih zamjenjivih stvari.²⁵

Odredbe o ugovornim kamatama ZOO sadržava u člancima 26., 27 i 28. Zakona. Ugovorne kamate mogu se definirati kao sporazumna (ugovorena) naknada za korištenje tuđeg novca ili korištenje tuđih zamjenjivih stvari.

²⁴ Giunio, op.cit. bilj. 19, str. 16

²⁵ Giunio, op.cit. bilj. 19, str. 17

Naime, kamate se mogu ugovoriti u novcu kad je riječ o novčanim obvezama, ali i za ostale obveze koje imaju za predmet stvari određene po rodu (članak 28. ZOO). Dakle, dopuštena je mogućnost ugovaranja i plaćanja kamata i kod nenovčanih obveza, ako je riječ o takvim nenovčanim obvezama koje imaju za predmet generičke stvari tj. stvari određene po rodu, kao što su žito, vino, ulje i slično, a ne i onda kad bi predmet obveze bile individualne stvari. Pri tome mora postojati istovrsnost predmeta dugovane glavnice i kamata (npr. žito za žito), a nije dopušteno ugovarati kamate koje bi po rodu bile različite od glavnice (npr. žito za ulje), niti je dopušteno ugovarati kamate u novcu za obvezu kojoj su predmet generičke stvari.²⁶

Kad je riječ o ugovornim kamatama obveza plaćanja tih kamata nastaje samo ako dužnik takvu obvezu prihvati ugovorom. Dakle ugovorne kamate teku i u slučaju kada dužnik nije u zakašnjenju s ispunjenjem svoje obveze.

Iako je tražbina kamata akcesorna, pri sklapanju nekih ugovora obveza plaćanja ugovornih kamata predstavlja svrhu sklapanja ugovora sa stajališta jedne ugovorne strane, naročito kod ugovora o kreditu.²⁷

3.3. Zatezne kamate

ZOO, također ne određuje pojam zateznih kamata. Zatezna kamata nastaje kao posljedica zakašnjenja dužnika. U pravnoj literaturi se četo naziva i „zakonska zatezna kamata“, jer obveza plaćanja ove kamate nastaje na temelju zakona, neovisno od volje ugovornih strana.

Zatezne se kamate mogu djelomično podvrgnuti općoj definiciji kamata koje pravna literatura određuje kao naknadu za korištenje tuđe glavnice (novca), s obzirom na to da u slučaju zakašnjenja dužnik zapravo koristi novac koji je bio dužan dati vjerovniku i na koji vjerovnik ima pravo. No, cilj propisivanja zateznih kamata i njihova funkcija znatno je šira.

Zatezne kamate uređene su člancima 29. do 31. ZOO-a. Dužnik koji kasni s plaćanjem (ispunjenjem novčane obveze) duguje uz glavicu i zatezne kamate (članak 29. stavak 1. ZOO).

Budući da su zatezne kamate vezane za činjenicu zakašnjenja plaćanja i posljedica su tog zakašnjenja, da bi se odredio početak njihova tijeka potrebno je ustanoviti dospelost temeljne obveze. Zatezne kamate teku od prvog sljedećeg dana po dspijeću plaćanja, pa sve do dana plaćanja.²⁸

Nije samo dužnik taj koji može kasniti s ispunjenjem neke novčane obveze. U zakašnjenje može doći i vjerovnik. Vjerovnik je u zakašnjenju ako bez osnovnog razloga odbije primiti (dužnikovo) ispunjenje ili ako ga svojim ponašanjem spriječi, ali i kad je spreman

²⁶ Ćiraković, op.cit., bilj. 3, str. 22

²⁷ Ibid, str. 23

²⁸ Giunio, op.cit. bilj. 19, str. 25

primiti ispunjenje, no ne nudi ispunjenje svoje dospjele obveze odnosno kad su obje obveze istovremene.²⁹

Zateznu kamatu duuguje dužnik svake novčane obveze, neovisno o tome je li obveza iz pravnog posla, izvanugovorne obveze ili javnopravne obveze.

Zatezne kamate nisu naknada štete, jer nema elemenata protupravnosti u postupanju dužnika, već su one propisom unaprijed određena naknada za korištenje određenog iznosa (glavnice) tuđeg novca u određenom vremenu.³⁰

Cilj je zateznih kamata potaknuti dužnika na pravodobno i potpuno ispunjenje obveze, što nije samo u interesu vjerovnika, već utječe i na stvaranje građanske i financijske discipline i poslovnog morala.

Zatezne kamate imaju i kaznenu funkciju, jer se njima sankcionira ponašanje dužnika koji na vrijeme ne ispunjava svoje obveze, a istodobno i poticajnu funkciju, jer bi trebale utjecati na dužnika da u strahu od posljedica neispunjavanja novčane obveze ispuni svoju obvezu.

Zatezne kamate imaju i zaštitnu funkciju, jer vjerovnik je po samom zakonu zaštićen ako dužnik zakasni s ispunjenjem novčane obveze. Propisi o zateznim kamatama određuju visinu naknade koja pripada vjerovniku za slučaj zakašnjenja dužnika pa zato nije dopušteno ugovaranje ugovorne kazne za novčane obveze (članak. 350. stavak. 3. ZOO).

Zatezne kamate teku od prvog dana poslije dospijeća dužnika u zakašnjenje sve do ispunjenja dugovne novčane obveze i ne prestaju teći kada iznos zateznih kamata dostigne glavniciu.

Obveza plaćanja zateznih kamata tereti svakog dužnika novčane obveze koji padne u zakašnjenje, neovisno o tome proizlazi li njegova obveza plaćanja iz pravnog posla ili iz neke od izvanugovornih obveza.

Odredbe ZOO primjenjuju se na svaku novčanu obvezu neovisno o valuti u kojoj je izračena, što znači da se i odredbe o visinama kamatnih stopa odnose jednako na tražbine u domaćoj valuti i u stranoj valuti (članak. 22. stavak. 4. ZOO).

3.4. Razlika između ugovornih i zateznih kamata

Jedna od glavnih razlika između zateznih i ugovornih kamata je njihov pravni temelj. Kako proizlazi i iz samog naziva, ugovorne kamate imaju svoj temelj u sporazumu stranaka, dok zatezne kamate imaju svoj temelj u zakonu.

Druga bitna razlika između navedenih vrsta kamata je upravo u njihovoj svrsi. Dok su zatezne kamate civilno pravna sankcija dužniku koji kasni s ispunjenjem novčane obveze, ugovorne kamate su naknada za korištenje tuđim zamjenjivim pokretnim stvarima, a u praksi je to najčešće novcem.³¹ Jednako tako, zatezne kamate uvijek prate glavnu novčanu

²⁹ Ibid, str. 25

³⁰ Ćiraković, op.cit, bilj. 3, str. 27

³¹ Livaja, op.cit. bilj. 14, str. 45

obvezu te su i same novčana obveza, dok kod ugovornih kamata to nije tako. Kada je riječ o ugovornim kamata, one se mogu ugovoriti i kao naknada za korištenje drugim pokretnim i zamjenjivim stvarima, osim novcem.

Kao bitna razlika nameće se i to da su odredbe ZOO a koje uređuju zatezne kamate prisilne naravi, stoga se ne mogu mijenjati u skladu s voljom stranaka. Kod ugovornih kamata je upravo suprotno. Stranke su slobodne međusobnim dogovorom ugovarati ugovorne kamate te njihovu stopu, a jedino ograničenje je to da se moraju pridržavati zakonom propisanih granica. Dakle, ugovarajući ugovornu kamatu, stranke se međusobno mogu sporazumjeti i o visini kamatne stope. No, prilikom ugovaranja stope ugovornih kamata moraju se držati zakonom propisanih granica o najvišoj dopuštenoj stopi ugovorne kamate.

4. KAMATNE STOPE

4.1. Stopa ugovornih kamata

Člankom 26. ZOO propisana je najviša dopuštena kamatna stopa koja se može ugovoriti, pri čemu se pravi razlika s obzirom na osobe koje su sudionici obveznog odnosa. Određena je i kamatna stopa koju dužnik duuguje ako su kamate ugovorene bez ugovaranja kamatne stope. Razdoblje na koje se odnosi stopa ugovorene kamate je jedna godina.

Dakle, stopa ugovornih kamata ovisi o obilježjima ugovornih strana, pa se razlikuje ovisno o tome pojavljuju li se kao sudionici obveznih odnosa trgovac, osoba koja nije trgovac ili osoba javnog prava.

a) Stopa ugovornih kamata između osoba od kojih barem jedna nije trgovac

Između osoba od kojih barem jedna nije trgovac, stopa ugovornih kamata ne može biti viša od stope zateznih kamata koja je vrijedila na dan sklapanja ugovora, odnosno na dan promjene ugovorne kamatne stope, ako je ugovorena promjenjiva kamatna stopa (članak. 26. stavak. 1. ZOO)

Najviša dopuštena kamatna stopa vezana je uz stopu zakonskih zateznih kamata. Dakle, autonomija volje ograničena je jer ugovorene strane mogu odrediti stopu ugovornih kamata koja je niža od stope zakonskih zateznih kamata, ali ne i stopu koja je viša od stope zakonskih zateznih kamata.

Osobu koja nije trgovac ne može se definirati pozitivnom definicijom, nego negativnom, a to su, za potrebe odredaba o kamata, sve osobe koje nisu trgovci ni osobe javnog prava.³²

Nužno je definirati koje se sve osobe podrazumijevaju trgovcem za potrebe odredaba o kamata.

Prema članku 3. st. 1. ZTD, trgovac je pravna ili fizička osoba koja samostalno trajno obavlja gospodarsku djelatnost radi ostvarivanja dobiti proizvodnjom, prometom robe ili

³² Ćiraković, op.cit. bilj. 3., str. 23

pružanjem usluga na tržištu. To ne obuhvaća samo trgovca pojedinca, obrtnika i trgovačko društvo, već i druge osobe koje ispunjavaju te kriterije, s tim da je trgovačko društvo trgovac neovisno o tome obavlja li gospodarsku ili neku drugu djelatnost. Osoba koja se bavi slobodnim zanimanjima smatra se trgovcem samo ako je tako određeno propisima kojima se uređuje određeno slobodno zanimanje.

Ova najviša stopa ugovornih kamata odnosi se na sve ugovore osim ugovora između trgovaca međusobno i ugovora između trgovaca i osoba javnog prava.

Ugovorne strane mogu ugovoriti nepromjenjivu kamatnu stopu i promjenjivu kamatnu stopu. U slučaju ugovaranja nepromjenjive kamatne stope, stopa ugovornih kamata jednaka je stopi zateznih kamata koja je vrijedila na dan sklapanja ugovora i ne mijenja se zajedno s promjenom stope zateznih kamata. U slučaju ugovaranja promjenjive kamatne stope, stopa ugovornih kamata mijenjala bi se sukladno mijenjanju stopa zateznih kamata.

b) Stopa ugovornih kamata između trgovaca odnosno trgovca i osobe javnog prava

Stopa ugovorni kamata između trgovaca, odnosno trgovca i osobe javnog prava ne može biti viša od stope zakonskih zateznih kamata određene sukladno članku 26. stavku 1., uvećane za polovinu te stope.

Prema članku 14. stavak 2. ZOO, trgovački ugovori su ugovori što ih sklapaju trgovci među sobom u obavljanju djelatnosti koje čine predmet poslovanja barem jednoga od njih ili su u vezi s obavljanjem tih djelatnosti.

Osobe javnog prava definirane su u članku 26. stavku 6. ZOO-a kao osobe koje su obvezne postupati po propisima o javnoj nabavi, osim trgovačkih društava.

Između trgovaca, odnosno trgovca i osobe javnog prava može se također ugovoriti nepromjenjiva i promjenjiva kamatna stopa.

c) Stopa ugovornih kamata u slučaju kad su kamate ugovorene bez određivanja kamatne stope

Ugovorne kamate dužnik duuguje samo ako je takvu obvezu preuzeo ugovorom. Ugovorne kamate teku za razdoblje u kojem se dužnik ne nalazi u zakašnjenju. Za nastanak obveze plaćanja ugovornih kamata dovoljno je da su kamate ugovorene, a ne traži se i da je određena njihova stopa.

U slučaju kad ugovorne strane nisu odredile stopu, tada između trgovaca vrijedi kamatna stopa u visini polovine stope zakonskih zateznih kamata, a između svih drugih osoba u visini četvrtine stope zakonskih zateznih kamata određene sukladno članku 26. stavku 1. ZOO.

U nastavku rada daje se pregled godišnjih stopa najviše dopuštenih ugovornih kamata za razdoblje 1. siječnja 2017. do 31. prosinca 2022. godine.

Tablica 1. Pregled godišnjih stopa najviše dopuštenih ugovornih kamata za razdoblje od 1. siječnja 2017. godine do 31. prosinca 2022. godine

	Ugovori između trgovaca	Ugovori između osoba od kojih
--	-------------------------	-------------------------------

Razdoblje	medusobno i između trgovaca i osoba javnog prava	barem jedan nije trgovac (građani i druge osobe)
01.01.– 30.06.2017.	16,94 % (9,68 + (9,68 x 0,75))	11,52 % (7,68 + (7,68 x 0,5))
01.07. – 31.12.2017.	16,47 % (9,41 + (9,41 x 0,75))	11,12 % (7,41 + (7,41 x 0,5))
01.01.– 30.06.2018.	15,91 % (9,09 + (9,09 x 0,75))	10,64 % (7,09 + (7,09 x 0,5))
01.07. – 31.12.2018.	15,44 % (8,82 + (8,82 x 0,75))	10,23 % (6,82 + (6,82 x 0,5))
01.01.– 30.06.2019.	14,95 % (8,54 + (8,54 x 0,75))	9,81 % (6,54 + (6,54 x 0,5))
01.07. – 31.12.2019.	14,53 % (8,30 + (8,30 x 0,75))	9,45 % (6,30 + (6,30 x 0,5))
01.01.– 30.06.2020.	14,19 % (8,11 + (8,11 x 0,75))	9,17 % (6,11 + (6,11 x 0,5))
01.07. – 31.12.2020.	13,81 % (7,89 + (7,89 x 0,75))	8,84 % (5,89 + (5,89 x 0,5))
01.01.– 30.06.2021.	13,56 % (7,75 + (7,75 x 0,75))	8,63 % (5,75 x 0,5))
01.07. – 31.12.2021.	13,32 % (7,61 + (7,61 x 0,75))	8,42 % (5,61 + (5,61 x 0,5))
01.01.– 30.06.2022.	13,11 % (7,49 + (7,49 x 0,75))	8,24 % (5,49 + (5,49 x 0,5))
01.07. – 31.12.2022.	12,79 % (7,31 + (7,31 x 0,75))	7,97 % (5,31 + (5,31 x 0,5))

Izvor: RRIF

Prema odredbi članka 26. stavak 4. ZOO, ako su ugovorene više kamate od dopuštenih, primjenjuje se najviša dopuštena kamatna stopa.

U praksi su mogući i slučajevi kada je kamata ugovorena, ali nije određena kamatna stopa. U tom slučaju prema odredbi članka 26. stavak 3. vrijedi kamatna stopa u visini četvrtine stope zakonskih zateznih kamata, a između trgovaca polovina stope zakonskih zateznih kamata.

U nastavku rada daje se pregled i godišnjih kamatnih stopa koje se primjenjuju ako su kamate ugovorene, ali nije definirana njihova stopa za razdoblje od 01. siječnja 2017. godine do 31. prosinca 2022. godine.

Tablica 2. *Pregled godišnjih kamatnih stopa koje se primjenjuju kada su kamate ugovorene, ali nije određena njihova stopa za razdoblje od 01. siječnja 2017. godine do 31. prosinca 2022. godine.*

Razdoblje	Ugovori između trgovaca medusobno i između trgovaca i osoba javnog prava	Ugovori između osoba od kojih barem jedan nije trgovac (građani i druge osobe)
01.01. – 30.06.2017.	4,84 % (9,68 / 2)	1,92 % (7,68 / 4)
01.07. – 31.12.2017.	4,75 % (9,41 / 2)	1,85 % (7,41 / 4)
01.01. – 30.06.2018.	4,55 % (9,09 / 2)	1,77 % (7,09 / 4)
01.07. – 31.12.2018.	4,41 % (8,82 / 2)	1,71 % (5,82 / 4)
01.01. – 30.06.2019.	4,27 % (8,54 / 2)	1,64 % (6,54 / 4)
01.07. – 31.12.2019.	4,15 % (8,30 / 2)	1,58 % (6,30 / 4)
01.01. – 30.06.2020.	4,055 % (8,11 / 2)	1,528 % (6,11 / 4)
01.07. – 31.12.2020.	3,95 % (7,89 / 2)	1,47 % (5,89 / 4)
01.01. – 30.06.2021.	3,875 % (7,75 / 2)	1,44 % (5,75 / 4)

01.07. – 31.12.2021.	3,805 % (7,61 / 2)	1,40 % (5,61 / 4)
01.01.– 30.06.2022.	3,745 % (7,49 / 2)	1,37 % (5,49 / 4)
01.07. – 31.12.2022.	3,655 % (7,31 / 2)	1,33 % (5,31 / 4)

Izvor: RRIF³³

4.2. Stopa zateznih kamata

Sustav određivanja stope zateznih kamata u ZOO vezuje se za eskontnu stopu Hrvatske narodne banke (dalje HNB). HNB obvezna je svakog 1. siječnja i 1. srpnja objaviti eskontnu stopu u Narodnim novinama (članak 29. stavak 8.). Tako objavljena eskontna stopa vrijedi do nove odluke HNB koja se analogijom određuje na temelju njezine vrijednosti posljednjeg dana prethodnog polugodišta.

HNB je na temelju svoje zakonske obveze odnosno članka 29. stavka 8. ZOO-a, te članka 12.a stavka 4. ZFPPN utvrdila prosječnu kamatnu stopu na stanja kredita odobrenih na razdoblje dulje od godine dana nefinancijskim trgovačkim društvima za referentno razdoblje od 1. studenoga 2021. do 30. travnja 2022. godine, te ona iznosi 2,31%.³⁴

Također, HNB je na temelju svoje zakonske obveze prema članku 11.b stavku 3. i članku 11.c. stavku 3. Zakona o potrošačkom kreditiranju³⁵, te članka 25. stavku 3. Zakona o stambenom potrošačkom kreditiranju³⁶ utvrdila prosječne ponderirane kamatne stope na stanja stambenih i ostalih potrošačkih kredita prema podacima dostupnima na dan 30. travnja, te one iznose:

1. Stambeni krediti u kunama	3,07%
2. Stambeni krediti u eurima i s valutnom klauzulom uz euro	3,04%
3. Stambeni krediti u švicarskim francima i s valutnom klauzulom uz švicarski franak	2,68%
4. Potrošački krediti u kunama	6,07%
5. Potrošački krediti u eurima i s valutnom klauzulom uz euro	5,48%
6. Potrošački krediti u švicarskim francima i s valutnom klauzulom uz Švicarski franak	3,41%

Kao što je već prethodno navedeno, prosječna kamatna stopa na stanja kredita odobrenih na razdoblje dulje od godine dana nefinancijskim trgovačkim društvima iznosi 2,31%. Na temelju te stope izračunava se stopa zatezne kamate, koja se od 1. srpnja 2022. godine primjenjuje u visini od 7,31% na sljedeće odnose:

³³ Petarčić, I.: Zatezne i ugovorne kamate za drugo polugodište 2022. godine, RRIF, Poslovne financije, pp 119 – 121, <https://www.rrif.hr/clanak-21907/>, pristup 20.09.2022., str. 121

³⁴ Informacija o kamatnim stopama utvrđenima prema ZOO, ZFPPN, Zakonu o potrošačkom kreditiranju, te Zakonu o stambenom potrošačkom kreditiranju, <https://www.hnb.hr/documents/20182/121099/h-informacija-o-kamatnim-stopama.pdf/30a3ece8-32d6-82ed-ea76-f3e1b680a2b1?t=1656051106272>, pristup: 7.09.2022.,

³⁵ Zakon o potrošačkom kreditiranju, Narodne novine, broj: 75/09, 112/12, 143/13, 147/13, 9/15, 78/15, 102/15 i 52/16., pristup:

³⁶ Zakon o stambenom potrošačkom kreditiranju, Narodne novine, broj: 101/107., <https://www.zakon.hr/z/945/Zakon-o-stambenom-potro%C5%A1a%C4%8Dkom-kreditiranju>, pristup: 07.09.2022.

1. na poslovne transakcije između poduzetnika odnosno između poduzetnika i osobe javnog prava kao dužnika novčane obveze ($2,31\% - 3 + 8$) u skladu sa ZFPPN, te
2. na odnose iz trgovačkih ugovora i ugovora između trgovaca i osobe javnog prava ($2,31\% + 5$) u skladu sa ZOO,
3. na ostale odnose koji nisu poslovne transakcije niti su trgovački ugovori odnosno ugovori između trgovaca i osoba javnog prava u skladu s ZOO od 1. srpnja 2022. godine primjenjuje se stopa zatezne kamate u visini od $5,31\%$ ($2,31\% + 3$).

Stopa zateznih kamata i način njihova izračunavanja uređeni su ZOO i ZFPPN. Bez obzira na to što polaze od različitih načina izračunavanja zateznih kamatnih stopa, i jedan i drugi zakon dolaze do jednake visine stopa zateznih kamata. Zatezne kamate propisane ZOO primjenjuju se za obračun zateznih kamata između svih sudionika ugovora ili zakonom propisanih obveza, dok se za obračun zateznih kamata između poduzetnika za isporuku dobara i usluga, te za isporuke osobama javnog prava kada su te osobe dužnici i predstečajnoj nagodbi, primjenjuje ZFPPN.

Kamatna stopa je postotak od glavnice prema kojoj se za određeno vrijeme obračunava kamata na glavicu.

Prema članku 29. stavak 2. ZOO, stopa zateznih kamata na odnose iz trgovačkih ugovora i ugovora između trgovaca i osobe javnog prava određuje se, za svako polugodište, uvećanjem prosječne kamatne stope na stanja kredita odobrenih na razdoblje dulje od godine dana nefinancijskim trgovačkim društvima, izračunane za referentno razdoblje koje prethodi tekućem polugodištu za pet postotnih poena, a u ostalim odnosima za tri postotna poena.

Prema članku 29. stavak 3. ZOO moguće je ugovoriti drukčije stope zateznih kamata, ali to je dopušteno samo kod trgovačkog ugovora i ugovora između trgovaca i osobe javnog prava. Stopa ugovorenih zateznih kamata ne može biti viša od stope zakonskih zateznih kamata uvećane za polovinu te stope.

Uz navedeno ograničenje glede visine ugovorene stope zateznih kamata, mogućnost ugovaranja stope zateznih kamata je ograničena ako je time u konkretnom slučaju, protivno načelu savjesnosti i poštenja, uzrokovana evidentna neravnopravnost u pravima i obvezama ugovornih strana. Tada je ugovorna odredba o drukčijoj stopi zateznih kamata ništetna.

ZOO pobliže određuje okolnosti slučaja na temelju kojih može biti prouzročena očigledna neravnopravnost u pravima i obvezama ugovornih strana, a to su osobito trgovački običaji i narav predmeta obveze. Pri ocjeni moguće ništetnosti odredbe ugovora o stopi zateznih kamata treba, između ostalog, uzeti u obzir i jesu li postojali opravdani razlozi za odstupanje od zakonom predviđene stope zateznih kamata (članak. 29. stavak. 4. ZOO).

S druge strane, ZFPPN propisuje samo zateznu kamatu na kašnjenje s plaćanjem u poslovnim odnosima između poduzetnika i između poduzetnika i osoba javnog prava.

Prema članku 3. točki 19. ZFPPN zakonska kamata za kašnjenje s plaćanjem je osnovna kamatna stopa za kašnjenje s plaćanjem po stopi koja je jednaka svoti referentne stope, uvećane za 8 postotnih poena. Pri tome je referentna stopa osnovna kamatna stopa za

kašnjenje s plaćanjem, a jednaka je prosječnoj kamatnoj stopi na stanja kredita odobrenih za razdoblje dulje od godine dana nefinancijskim trgovačkim društvima koja je izračunana za referentno razdoblje koje prethodi tekućem polugodištu, smanjenoj za 3 postotna poena.

ZOO i ZFPPN na jednak način definiraju referentno razdoblje. Naime, referentno razdoblje za objavu na dan 1. siječnja obuhvaća razdoblje od 1. svibnja do 31. listopada, a referentno razdoblje za objavu na dan 1. srpnja obuhvaća razdoblje od 1. studenoga do 30. travnja. Zbog toga su zakonske zatezne kamatne stope izračunane prema ZOO i ZFPPN jednake, iako su propisani različiti postupci izračuna.

U Narodnim novinama broj: 75/22.³⁷ objavljena je prosječna kamatna stopa na stanja kredita odobrenih na razdoblje dulje od godine dana nefinancijskim trgovačkim društvima, te za referentno razdoblje od 1. studenoga 2021. do 30. travnja 2022. godine kamatna stopa iznosi 2,31%.

U nastavku rada daje se pregled godišnjih stopa zateznih kamata koje se obračunavaju na zakašnjenje plaćanja između poduzetnika i osoba javnog prava i u ostalim odnosima za razdoblje od 1. siječnja 2017. do 31. prosinca 2022. godine:

Tablica 3. Pregled stopa zateznih kamata od 1. siječnja 2017. do 31. prosinca 2022. godine

Razdoblje	Ugovori između trgovaca (poduzetnika) – ZOO i ZFPPN	Ugovori između trgovaca (poduzetnika) i osoba javnog prava – ZOO i ZFPPN	Ostali odnosi – ZOO
01.01. – 30.06.2017.	9,68 %	9,68 %	7,68 %
01.07. – 31.12.2017.	9,41 %	9,41 %	7,41 %
01.01. – 30.06.2018.	9,09 %	9,09 %	7,09 %
01.07. – 31.12.2018.	8,82 %	8,82 %	6,82 %
01.01. – 30.06.2019.	8,54 %	8,54 %	6,54 %
01.07. – 31.12.2019.	8,30 %	8,30 %	6,30 %
01.01. – 30.06.2020.	8,11 %	8,11 %	6,11 %
01.07. – 31.12.2020.	7,89 %	7,89 %	5,89 %
01.01. – 30.06.2021.	7,75 %	7,75 %	5,75 %
01.07. – 31.12.2021.	7,61 %	7,61 %	5,49 %
01.01. – 30.06.2022.	7,49 %	7,49 %	5,49 %
01.07. – 31.12.2022.	7,31 %	7,31 %	5,31 %

Izvor: RRIF³⁸

Zatezne kamate za ostale odnose primjenjuju se na sve odnose koji se ne smatraju odnosima između trgovaca (poduzetnika) i između trgovaca (poduzetnika) i osoba javnog prava. Prema tome, te se kamate primjenjuju, primjerice, za zakašnjenje u plaćanju javnih davanja (poreze, carine, pristojbe, doprinose, kazne za porezne prekršaje itd.), u odnosima između trgovaca i građana, između građana i sl.

Prema odredbi članka 12.a stavak 3. ZFPPN, u poslovnim transakcijama između poduzetnika moguće je ugovoriti drukčiju stopu kamata za kašnjenje s plaćanjem, ali ne veću od stope zakonskih kamata za kašnjenje s plaćanjem, a koja je vrijedila na dan sklapanja ugovora.

³⁷ Narodne novine, broj: 75/22, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2022_07_75_1105.html, pristup: 15.09.2022.

³⁸ Petarčić, I.: Zatezne i ugovorne kamate za drugo polugodište 2022. godine, RRIF, Poslovne financije, pp 119 – 121, <https://www.rrif.hr/clanak-21907/>, pristup 20.09.2022., str. 120

Stopa zateznih kamata odnosi se na razdoblje od jedne godine (članak 29. stavak. 7. ZOO). Ako je stopa ugovornih kamata viša od stope zateznih kamata, one teku i poslije dužnikova zakašnjenja (članak. 29. stavak. 6 ZOO). Ta je situacija moguća samo kod trgovačkih ugovora i ugovora između trgovaca i osobe javnog prava jer je u ostalim odnosima ionako ugovorna kamatna stopa ograničena stopom zakonskih zateznih kamata (članak. 26 stavak. 1. ZOO).

Prema odredbi članka 12.a stavak 1. ZFPPN, ako dužnik zakasni s ispunjenjem novčane obveze duuguje vjerovniku bez ikakve daljnje opomene pored glavnice, i kamate za kašnjenje s plaćanjem, pod uvjetom da je vjerovnik ispunio svoje ugovorne i zakonske obveze.

Prema ZFPPN na odnose na koje se primjenjuje taj Zakon, ugovorena stopa zateznih kamata može biti samo manja od stope zakonskih zateznih kamata, ali ne i viša. U skladu s odredbom članka 12.a stavak. 3. ZFPPN kaže da je u poslovnom odnosu između poduzetnika mogu se ugovoriti različite stope zatezne kamate, ali ne više od zakonske zatezne kamate. Ako su zatezne kamate ugovorene, ali nije određena njihova stopa, obračunava se stopa zatezne kamate za kašnjenje s plaćanjem koja se dobije izračunom predviđenim zakonom.

Dakle, najviša dopuštena ugovorena stopa zateznih kamata koju propisuje ZFPPN je od 1.07. do 31.12.2022. godine $12,79\% (7,31 + (7,31 \times 0,75))$ između trgovaca međusobno i između trgovaca i osoba javnog prava a između osoba od kojih barem jedan nije trgovac (građani i druge osobe) iznosi $7,97\% (5,31 + (5,31 \times 0,5))$. U svakom slučaju, ovdje nije riječ o ugovorenoj kamatnoj stopi. Riječ je o stopi zateznih kamata koja, osim što je zakonom određena, može biti i ugovorena u drugoj stopi od zakonske, te je u tom slučaju riječ o ugovorenoj stopi zatezne kamate.

Nadalje ZFPPN se primjenjuje na poslovne transakcije koje su sklopljene nakon 30. lipnja 2013. godine (dakle nakon stupanja na snagu izmjena i dopuna tog Zakona) ako su isporuka robe ili pružanje usluga nastupili prije toga datuma odnosno prije 30. lipnja 2013. godine, odnosno do 29. lipnja 2013. godine uključujući i taj dan, primjenjuje se kamatna stopa zateznih kamata iz ZOO.

5. METODOLOGIJA IZRAČUNA ZATEZNIH KAMATA

Opće je poznato da se kamate obično vežu uz novac. No, prije pojave novca postojali su prirodni krediti, kada se pozajmljivanje nekoga dobra ugovaralo uz obvezu da dužnik vrati jednaku količinu pozajmljenog dobra uvećanu za neki postotak.

Tako se u starim sumerskim dokumentima iz vremena oko 3000. godine prije Krista ukazuje na sustavnu upotrebu kredita koji je nastajao iznajmljivanjem žita. Na primjer, vjerovnik je mogao na godinu dana posuditi nekome 1000 kilograma pšenice, a dužnik je preuzimao obvezu da nakon godinu dana vrati primjerice, 1030 kilograma. To znači da su godišnje kamate iznosile 3%, odnosno godišnja kamatna stopa ili kamatnjak je bio 3%.³⁹

Karakteristično za kamatnu stopu u prirodnom kreditu je da se kamate dobivaju u stvarnoj, konkretnoj robi u kojoj je dan kredit.

Kada je riječ o novčanome kreditu odnosno novčanim obvezama koje su predmet ovoga rada, kamate se kao i dug plaćaju u novcu.

Kamatna stopa ili kamatnjak pokazuje postotak od iznosa koji dužnik duguje i koji mora platiti u dogovorenom roku, više nego što je posudio. Prema tome, kamate predstavljaju naknadu koju dužnik mora platiti vjerovniku zato što mu je na dogovoreno vrijeme dodijelio pravo raspolaganja nekim iznosom novca ili dobra.

Člankom 3. stavak 1. ZOK⁴⁰ propisana je metoda jednostavnog kamatnog računa. Zatezna kamata obračunava se primjenom dekurzivnog jednostavnoga kamatnog računa na dospjelu glavnici, bez pripisa zatezne kamate glavnici istekom obračunskog razdoblja. Prema članku 3. stavku 2. pri obračunu zatezne kamate primjenjuje se matematički izraz:

Formula 1.

³⁹ Šego, B. i dr., Financijska matematika, Udžbenici Sveučilišta u Zagrebu, Ekonomski fakultet – Zagreb, Zagreb, 2019., str. 61

⁴⁰ ZOK, Narodne novine, broj: 94/04., [Zakon o kamatama \(nn.hr\)](http://zakon.hr), pristup: 12.10.2022.

$$(K = \frac{C \times p \times n}{100})$$

gdje oznake imaju sljedeće značenje:

K = zatezna kamata

C = glavnica

P = stopa zatezne kamate

n = broj godina.

Prema članku 3. stavak 3., pri obračunu zatezne kamate za obračunsko razdoblje kraće od jedne godine primjenjuje se kalendarski broj dana za tu godinu i koristi se matematički izraz:

Formula 2.

$$(K = \frac{C \times p \times d}{36.500})$$

odnosno za prijestupnu godinu:

Formula 3.

$$(K = \frac{C \times p \times d}{36.600})$$

gdje oznake imaju sljedeće značenje:

K = zatezna kamata

C = glavnica

P = stopa zatezne kamate

d = broj dana.

U ekonomskoj matematici po načinu obračunavanja razlikujemo jednostavne i složene kamate. Obje se mogu obračunavati dekurzivno i anticipativno.

Anticipativni (od latinske riječi anticipare – unaprijed uzeti) način obračuna kamata znači da se njihov obračun vrši i isplaćuje (ili pribraja glavnici C) na početku obračunskog razdoblja, pri čemu se kamate obračunavaju na nominalni iznos duga C.⁴¹

Dekurzivni (od latinske riječi decurrere – pretrčati, prevaliti) način obračuna kamata znači da se njihov obračun vrši i isplaćuje (ili pribraja danom iznosu C) na kraju danog vremenskog razdoblja, pri čemu se kamate obračunavaju na vrijednost duga C.⁴²

⁴¹ Šego, op.cit, bilj. 39, str. 61

⁴² Ibid, str. 63

Obzirom da je u hrvatskom pravnom sustavu većinom u primjeni dekurzivni obračun kamata, a zatezna se kamata po prirodi stvari obračunava dekurzivno, u nastavku rada posvetit ćemo pažnju podjeli na jednostavne i složene kamate i na metode njihovog obračuna.

Kada se kamate izračunavaju od iste glavnice, odnosno kada se istekom obračunskog razdoblja kamate ne pripisuju glavnici govorimo o jednostavnim kamatama (ukamaćivanju). Kod složenih kamata (ukamaćivanja) istekom obračunskog razdoblja dolazi do pripisivanja kamata, te se na tako uvećanu glavicu, u slijedećem obračunskom razdoblju obračunavaju (nove) kamate. Kod složenog kamatnog računa moguće je primijeniti isti kamatnjak kao i kod jednostavnog ukamaćivanja, dakle za puno obračunsko razdoblje (npr. godinu) nominalni kamatnjak, ili za razdoblje kraće od obračunskog proporcionalni dio tog kamatnjaka. Međutim, moguće je uz složeni kamatni račun, umjesto proporcionalnog primijeniti i konformni kamatnjak za razdoblje kraće od obračunskog. Ako je obračunsko razdoblje jednako nominalnom, iznos kamata koji se dobije primjenom konformnog kamatnjaka uz složeni račun, ili proporcionalnog uz jednostavni račun bit će isti.

Jedina razlika je u tome što je za vjerovnika povoljniji jednostavni kamatni račun s proporcionalnim kamatnjakom, a za dužnika složeni račun s konformnim kamatnjakom, naravno pod uvjetom da je obračunsko razdoblje kraće od nominalnog. Razlika proizlazi iz različitih formula obračuna ovih dviju metoda pa tako kod jednostavnog kamatnog računa uz proporcionalni kamatnjak iznos kamata je uvijek isti, dok je kod složenog računa uz proporcionalni kamatnjak iznos kamata u početku obračuna nešto manji, a pri kraju nešto viši, dok se na kraju obračunskog razdoblja potpuno izjednači s iznosom dobivenim primjenom proporcionalnog kamatnjaka.

Obveza obračuna zateznih kamata uređena je ZOO odnosno ZFPPN-om. Tako su člankom 29. do 31. ZOO uređeni pravo i obveza na obračun zateznih kamata vjerovnika i dužnika. Slično i članak 12.a ZFPPN-a utvrđuje da ako dužnik kasni s ispunjenjem novčane obveze, duguje vjerovniku, bez ikakve daljnje opomene, osim glavnice, i kamate za kašnjenje s plaćanjem, pod uvjetom da je vjerovnik ispunio svoje ugovorne i zakonske obveze.

Ako su vjerovnik i dužnik ugovorili rok plaćanja (povrata) nekog potraživanja s ugovornim kamatama u redovnom tijeku posla, to se može smatrati naknadom ili nagradom na korištenje vjerovnikovom imovinom u nekom određenom roku, bilo da je riječ o potraživanju za isporuke dobara ili obavljene usluge bilo o potraživanju za posuđeni novac ili neku drugu zamjenjivu imovinu.

Kao što je rečeno, zatezne kamate zapravo predstavljaju presumiranu naknadu štete kada dužnik kasni s ispunjenjem svoje obveze. To je naknada štete za vrijeme kada dužnik izvan ugovornih rokova koristi vjerovnikovu imovinu odnosno naknada korištenja vjerovnikovom imovinom izvan ugovorena roka. Imajući to u vidu, zatezna kamata trebala bi biti barem jednaka stopi ugovorne kamate.

Štetu koju vjerovnik pretrpi zbog dužnikova zakašnjenja, a koja je utjelovljena u zateznoj kamati, ne treba dokazivati. Zatezna kamata je pretpostavljena šteta koju ZOO određuje i bez obzira na to je li dužnik imao stvarnu štetu ili ne.

Ako bi vjerovnik zbog dužnikova zakašnjenja pretrpio neku štetu koju ne pokriva propisana stopa zatezne kamate, on ima pravo na punu naknadu štete, te vjerovnik može zahtijevati i tako utvrđenu punu nadoknadu pretrpljene štete. Takva mogućnost propisana je odredbama članka 30. stavak 1. i stavak 2. ZOO. Time ZOO, praktički, poistovjećuje zateznu kamatu s nadoknadom štete vjerovniku pa i kada ju ne mora dokazati i kada je ona djelomična.

Primjer 1. *Obračun zateznih kamata između trgovaca za godišnja razdoblja*

Trgovačko društvo „AA“ d.o.o. obračunava zatezne kamate drugom trgovačkom društvu za razdoblje od šest mjeseci po stopi od 7,75%⁴³ na dospjelu glavnici potraživanja od 100.000,00 kn.

Uz primjenu matematičkog izraza (2) dobiva se zatezna kamata.

$$K = (100.000,00 \times 7,75 \times 181) / 36.500 = 3.843,15 \text{ kn.}$$

To znači da je vjerovnik za šest mjeseci zakašnjenja bio obvezan platiti 3.843,15 kn zateznih kamata.

Primjer 2. *Obračun zateznih kamata kada jedna osoba nije trgovac*

Trgovačko društvo „BB“ d.o.o. obračunava dužniku građaninu zateznu kamatu za razdoblje od 1. veljače do 30. lipnja 2021. godine po stopi od 5,75% godišnje⁴⁴ na svotu duga od 10.000,00 kn.

Uz primjenu matematičkog izraza (2) dobiva se zatezna kamata.

$$K = (10.000,00 \times 5,75 \times 150) / 36.500 = 236,30 \text{ kn.}$$

Prema tome, dužnik osim glavnice treba platiti još i zatezne kamate u iznosu od 236,30 kn.

S obzirom na to da se stopa zateznih kamata mijenja svakog polugodišta, pri obračunu kamata treba voditi računa i o tome koja je stopa kamata vrijedila u određenom razdoblju za koje se obračunava kamata.

Kao što je navedeno, odredbom člankom 29. stavak. 2. ZOO-a na odnose iz trgovačkih ugovora i ugovora između trgovaca i osoba javnog prava određena je zakonska visina zateznih kamata koja se izračunava svakog polugodišta uvećanjem prosječne kamatne stope na stanja kredita odobrenih na razdoblje dulje od godine dana nefinancijskim trgovačkim društvima, izračunane za referentno razdoblje koje prethodi tekućem polugodištu za pet postotnih poena, a u ostalim odnosima za tri postotna poena.

⁴³ Stopa od 7,75% primjenjivala se između poduzetnika u razdoblju od 1. siječnja do 30. lipnja 2021. godine između poduzetnika i poduzetnika i osoba javnog prava

⁴⁴ Zatezna kamata od 5,75% primjenjivana je u razdoblju od 1. siječnja do 30. lipnja 2021. godine za ostale odnose pri zakašnjenju u plaćanju (zakonske obveze npr.), kada zatezne kamate obračunavaju građani međusobno ili kada je u nekom ugovornom odnosu jedna strana građanin.

Primjer 3. Obračun tzv. procesnih kamata na kamatu

Trgovačko društvo „AA“ d.o.o. (dužnik) ima dug za pozajmicu na rok od 6 mjeseci prema društvu „BB“ d.o.o. (vjerovnik) u svoti od 200.000,00 kuna koje je dospjelo na plaćanje 31. prosinca 2020. godine uz obračun ugovorne kamate od 5% godišnje. Društvo „AA“ d.o.o. svoju obvezu za glavnicu i ugovorenu kamatu izmiruje 1. travnja 2021. godine, dakle uz zakašnjenje od 3 mjeseca. Društvo „BB“ (vjerovnik) zahtijeva uplatu zateznih kamata za razdoblje zakašnjenja, te 15. travnja podnosi sudu zahtjev za isplatu procesnih kamata, čime stječe pravo obračuna kamata na zatezne kamate od dana kada je podnesen zahtjev jer je potraživanje za zateznu kamatu postalo samostalno (glavni dug je podmiren). Zatezna i procesna kamata plaćene su 1. srpnja 2021. godine. Prema ugovoru nakon zakašnjenja dužnik je obavezan platiti zatezne kamate.

1. Ugovorna kamata:

$$K = 200.000,00 \times 5 \times 184 / 36.500 = 5.041,10 \text{ kuna}$$

Ugovorna kamata obračunana je na razdoblje od 6 mjeseci 2020. godine, tj. od 1. srpnja do 31. prosinca, što čini 184 dana. Kamate su obračunane jednostavnim kamatnim računom.

2. Zatezne kamate:

$$K = (200.000 \times 7,75 \times 90) / 36.500 = 3.821,92 \text{ kuna}$$

Zatezne kamate obračunane su za razdoblje od dana zakašnjenja, tj. od 1. siječnja do 31. ožujka 2021. godine, za vrijeme od 90 dana prema kamatnoj stopi koja je za to razdoblje bila propisana na glavnicu koja nije uvećana za kamatu.

3. Procesne kamate:

$$K = (3.821,92 \times 7,75 \times 76) / 36.500 = 73,85 \text{ kuna}$$

Procesna kamata obračunana je za razdoblje od 15. travnja (datum zahtjeva sudu za procesnu kamatu) do isplate kamata, tj. do 30. lipnja 2021. godine za ukupno 76 dana.

Prema tome, obračunane ugovorene kamate odnose se na 2020. godinu, a zatezne i procesne kamate odnose se na 2021. godinu.

Primjer 4. Obračun zateznih kamata

Dužnik „AB“ d.o.o. duguje svotu od 600.000,00 kuna vjerovniku „CB“ d.o.o. za primljene isporuke dobara koja dopijeva za plaćanje 18. veljače 2021. godine, ali dužnik je platio svotu 30. lipnja 2021. godine.

Zatezne kamate treba obračunati od 19. veljače do 30. lipnja 2021. godine, što znači 132 dana zakašnjenja.

$$K = (600.000,00 \times 7,75 \times 132) / 36.500 = 16.816,44 \text{ kuna}$$

Pri tome se za broj dana u ovom slučaju može uzimati matematički: $10 + 31 + 30 + 31 + 30 = 132$ dana zakašnjenja. Prema tome, dužnik na dan plaćanja treba platiti svotu od 616.816,44 kuna. Kamata se ne bi trebala obračunavati na datum dospelja duga, ali se

treba obračunati na datum uplate. Drugim riječima, uobičajeno se uračunava ili datum uplate ili datum dospijeca, ali ne oba datuma, tj. u konkretnom slučaju zakašnjenje se ne može računati 133 dana (ako bi se uračunavao i datum dospijeca i datum uplate), ali ni od 131 dan (ako se ne bi uračunao ni datum dospijeca ni datum uplate).

Ako bi dužnik iz prethodnog primjera platio samo svotu od 600.000,00 kuna, vjerovnik ima pravo zahtijevati i obračunanu zateznu kamatu, ali nema pravo na obračun kamata na tu zateznu kamatu dok takav zahtjev ne uputi sudu, a kamata postane samostalno potraživanje.

Datum uplate u ovom slučaju smatra se datum podmirenja duga doznakom na transakcijski račun ili na drugi zakonom propisan način podmirenja duga (prijebojem međusobnih potraživanja i obveza, cesijom, asignacijom, preuzimanjem dug, otpustom duga i sl.).

U praksi se često postavlja problem s djelomičnom naplatom duga za koju se kod vjerovnika ne može utvrditi što dužnik plaća jer se njihovo poslovanje sastoji od više potraživanja odnosno obveza.⁴⁵

Kako postupa vjerovnik u slučajevima kada dužnik ima obveze, za glavnice, kamate i druge troškove uređuje ZOO u članku 171. i članku 172. Problem nastaje u slučajevima kada dužnik ima više posebnih obveza ili kada dužnik za neki dug ima obvezu za kamate i troškove, a plaćeni dio nije dovoljan za podmirenje ukupnih obveza.

Prema odredbama članka 171. ZOO-a redoslijed podmirenja obveza je: sporazum vjerovnika i dužnika, ako nema sporazuma, tada odlučuje dužnik najkasnije prilikom plaćanja, ako dužnikove odluke (izjave) nema, tada se obveze zatvaraju prema redu dospijeca, ako obveze dospijevaju istodobno, najprije se zatvaraju najmanje osigurane, a ako su sve osigurane, prvo se zatvaraju one koje su dužniku najteže.

Ako se obveze ne mogu zatvoriti prema prethodnim kriterijima, onda se zatvaraju prema redoslijedu nastanka, a ako su obveze nastale istodobno, tada se raspoređuju razmjerno njihovim svotama.

Prema odredbama članka 172. ZOO, ako dužnik osim glavnice duguje i kamate i troškove, prvo se namiruju troškovi, zatim kamate i napokon glavnica.

To praktički znači da ako dužnik uz glavnice duguje i troškove (npr. ovrhe i sl.), iako ZOO izrijekom to ne određuje, ali se iz prirode stvari može zaključiti da je opet riječ o slučaju kada dužnik podmiri dug djelomično, tj. kada plaćena svota nije dovoljna za podmirenje cjelokupnog duga. U tom slučaju ZOO ide na ruku vjerovniku pa određuje da se najprije podmiruju troškovi, kamate pa nakon toga glavnica. Naime, ako bi vjerovnik zatvarao glavnice, kamate bi prestale teći na plaćeni dio glavnice, a što je u interesu dužnika.

Prema tome, pri plaćanju svojih obveza dužnik mora voditi računa o zakonskim odredbama glede reda podmirenja dospjelih obveza ako ukupna plaćanja nisu dovoljna za podmirenje svih obveza.

⁴⁵ Guzić, Š.: Zatezne kamate pravnih osoba, Poslovne financije, RRIF, pp 115 – 124, Zagreb, 2021., str. 118

Primjer 5. Obračun zateznih kamata od 1. siječnja 1996. do 30. lipnja 2021. godine za poduzetnike

Trgovačko društvo „AB“ d.o.o. u nekom sporu prema odluci suda ima pravo obračunati zakonsku zateznu kamatu dužniku (poduzetniku) „CD“ d.o.o. za glavnica od 50.000,00 kn za razdoblje od 1. siječnja 1996. do 20. lipnja 2021. godine.

Rezultat je prikazan u tablici 4.

Tablica 4. Obračun kamata između poduzetnika te poduzetnika i osoba javnog prava

Red. br.	Razdoblje	Osnovica u kn	Broj dana	Kamatnjak	Iznos kamata razdoblja u kn	Iznos kamata ukupno u kn	Iznos duga s kamatama u kn
1.	01.01.1996. – 07.05.1996.	50.000,00	128	22,00	3.857,53	3.857,53	53.857,53
2.	08.05.1996. – 10.09.1996.	50.000,00	126	24,00	4.142,47	8.000,00	58.000,00
3.	11.09.1996. – 31.12.1996.	50.000,00	112	18,00	2.761,64	10.761,64	60.761,64
4.	01.01.1997. – 31.12.2007.	50.000,00	365	18,00	9.000,00	19.761,64	69.761,64
5.	01.01.1998. – 31.12.1998.	50.000,00	365	18,00	9.000,00	28.761,64	78.761,64
6.	01.01.1999. – 31.12.1999.	50.000,00	365	18,00	9.000,00	37.761,64	87.761,64
7.	01.01.2000. – 31.12.2000.	50.000,00	366	18,00	9.024,66	46.786,30	96.786,30
8.	01.01.2001. – 31.12.2001.	50.000,00	365	18,00	9.000,00	55.786,30	105.786,30
9.	01.01.2002. – 31.12.2002.	50.000,00	181	18,00	4.463,01	60.249,32	110.249,32
10.	01.07.2002. – 31.12.2001.	50.000,00	184	15,00	3.780,82	64.030,14	114.030,14
11.	01.01.2003. – 31.12.2003.	50.000,00	365	15,00	7.500,00	71.530,14	121.530,14
12.	01.01.2004. – 31.12.2004.	50.000,00	366	15,00	7.520,55	79.050,68	129.050,68
13.	01.01.2005. – 31.12.2005.	50.000,00	365	15,00	7.500,00	86.550,68	136.550,68
14.	01.01.2006. – 31.12.2006.	50.000,00	365	15,00	7.500,00	94.050,68	144.050,68
15.	01.01.2007. – 31.12.2007.	50.000,00	365	15,00	7.500,00	101.550,68	151.550,68
16.	01.01.2008. – 31.12.2008.	50.000,00	366	17,00	8.523,29	110.073,97	160.073,97
17.	01.01.2009. – 31.12.2009.	50.000,00	365	17,00	8.500,00	118.573,97	168.573,97
18.	01.01.2010. – 31.12.2010.	50.000,00	365	17,00	8.500,00	127.073,97	177.073,97
19.	01.01.2011. – 30.06.2011.	50.000,00	181	17,00	4.215,07	131.289,04	181.289,04
20.	01.07.2011. – 31.12.2011.	50.000,00	184	15,00	3.780,82	135.069,86	185.069,86
21.	01.01.2012. – 31.12.2012.	50.000,00	366	15,00	7.520,55	142.590,41	192.590,41
22.	01.01.2013. – 31.12.2013.	50.000,00	365	15,00	7.500,00	150.090,41	200.090,41
23.	01.01.2014. – 31.12.2014.	50.000,00	365	15,00	7.500,00	157.590,41	207.590,41
24.	01.01.2015. – 31.07.2015.	50.000,00	212	15,00	4.356,16	161.946,58	211.946,58
25.	01.08.2015. – 31.12.2015.	50.000,00	153	10,14	2.125,23	164.071,81	214.071,81
26.	01.01.2016. – 30.06.2016.	50.000,00	182	10,05	2.505,62	166.577,42	216.577,42
27.	01.07.2016. – 31.12.2016.	50.000,00	184	9,88	2.490,30	169.067,73	219.067,73
28.	01.01.2017. – 30.06.2017.	50.000,00	181	9,68	2.400,11	171.467,84	221.467,84
29.	01.07.2017. – 31.12.2017.	50.000,00	183	9,41	2.358,95	173.826,78	223.826,78
30.	01.01.2018. – 30.06.2018.	50.000,00	181	9,09	2.253,82	176.080,60	226.080,60
31.	01.07.2018. – 31.12.2018.	50.000,00	183	8,82	2.211,04	178.291,64	228.291,64
32.	01.01.2019. – 30.06.2019.	50.000,00	181	8,54	2.117,45	180.409,10	230.409,10
33.	01.07.2019. – 31.12.2019.	50.000,00	183	8,30	2.080,68	182.489,78	232.489,78
34.	01.01.2020. – 30.06.2020.	50.000,00	182	8,11	2.021,95	184.511,73	234.511,73
35.	01.07.2020. – 31.12.2020.	50.000,00	183	7,89	1.977,90	186.489,63	236.489,63
36.	01.01.2021. – 30.06.2021.	50.000,00	181	7,75	1.921,58	188.411,21	238.411,21
	Ukupno:	50.000,00	9309		188.411,21		238.411,21

Izvor: Guzić, Š: Zatezne kamate pravnih osoba, Poslovne financije, RRIF, pp 115 – 124, Zagreb, 2021., str. 122

Prema tome, ako dužnik (poduzetnik ili osoba javnog prava) ima zakašnjenje od 9309 dana u promatranom razdoblju na glavicu od 50.000,00 kn, treba platiti još i zateznu kamatu od 188.315,30 kn ili ukupan dug toga dužnika je 238.315,30 kn.

Ako bi se pretpostavio dug fizičke osobe tada bi obračun zateznih kamata izgledao nešto drukčije, kao što je prikazano u primjeru u nastavku rada.

Primjer 6. Obračun zateznih kamata od 1. siječnja 1996. do 30. lipnja 2021. godine za fizičku osobu (dužnika)

Trgovačko društvo „AB“ d.o.o. u nekom sporu prema odluci suda ima pravo obračunati zakonsku zateznu kamatu dužniku građaninu C.D. za razdoblje zakašnjenja u plaćanju glavnice od 50.000,00 kn za razdoblje od 1. siječnja 1996. do 30. lipnja 2021. godine.

Rezultat obračuna prikazan je u tablici 5.

Tablica 5. Obračun zateznih kamata od 1. siječnja 1996. do 30. lipnja 2021. godine

Red. br.	Razdoblje	Osnovica u kn	Broj dana	Kamatnjak	Iznos kamata razdoblja u kn	Iznos kamata ukupno u kn	Iznos duga s kamatama u kn
1.	01.01.1996. – 07.05.1996.	50.000,00	128	18,00	3.846,99	3.846,99	53.846,99
2.	08.05.1996. – 10.09.1996.	50.000,00	126	18,00	4.131,15	7.978,14	57.978,14
3.	11.09.1996. – 31.12.1996.	50.000,00	112	18,00	2.754,10	10.732,24	60.732,24
4.	01.01.1997. – 31.12.2007.	50.000,00	365	15,00	9.000,00	19.732,24	69.732,24
5.	01.01.1998. – 31.12.1998.	50.000,00	365	15,00	9.000,00	28.732,24	78.732,24
6.	01.01.1999. – 31.12.1999.	50.000,00	365	15,00	9.000,00	37.732,24	87.732,24
7.	01.01.2000. – 31.12.2000.	50.000,00	366	15,00	9.000,00	46.732,24	96.732,24
8.	01.01.2001. – 31.12.2001.	50.000,00	365	15,00	9.000,00	55.732,24	105.732,24
9.	01.01.2002. – 31.12.2002.	50.000,00	181	15,00	4.463,01	60.195,25	110.195,25
10.	01.07.2002. – 31.12.2001.	50.000,00	184	15,00	3.780,82	63.976,08	113.976,08
11.	01.01.2003. – 31.12.2003.	50.000,00	365	15,00	7.500,00	71.476,08	121.476,08
12.	01.01.2004. – 31.12.2004.	50.000,00	366	15,00	7.500,00	78.976,08	128.976,08
13.	01.01.2005. – 31.12.2005.	50.000,00	365	15,00	7.500,00	86.476,08	136.476,08
14.	01.01.2006. – 31.12.2006.	50.000,00	365	15,00	7.500,00	93.976,08	143.976,08
15.	01.01.2007. – 31.12.2007.	50.000,00	365	15,00	7.500,00	101.476,08	151.476,08
16.	01.01.2008. – 31.12.2008.	50.000,00	366	14,00	7.000,00	108.476,08	158.476,08
17.	01.01.2009. – 31.12.2009.	50.000,00	365	14,00	7.000,00	115.476,08	165.476,08
18.	01.01.2010. – 31.12.2010.	50.000,00	365	14,00	7.000,00	122.476,08	172.476,08
19.	01.01.2011. – 30.06.2011.	50.000,00	181	14,00	3.471,23	125.947,31	175.947,31
20.	01.07.2011. – 31.12.2011.	50.000,00	184	12,00	3.024,66	128.971,97	178.971,97
21.	01.01.2012. – 31.12.2012.	50.000,00	366	12,00	6.000,00	134.971,97	184.971,97
22.	01.01.2013. – 31.12.2013.	50.000,00	365	12,00	6.000,00	140.971,97	190.971,97
23.	01.01.2014. – 31.12.2014.	50.000,00	365	12,00	6.000,00	146.971,97	196.971,97
24.	01.01.2015. – 31.07.2015.	50.000,00	212	12,00	3.484,93	150.456,90	200.456,90
25.	01.05.2015. – 31.12.2015.	50.000,00	153	8,14	1.706,05	152.162,95	202.162,95
26.	01.01.2016. – 30.06.2016.	50.000,00	182	8,05	2.001,50	154.164,46	204.164,46
27.	01.07.2016. – 31.12.2016.	50.000,00	184	7,88	1.980,77	156.145,22	206.145,22
28.	01.01.2017. – 30.06.2017.	50.000,00	181	7,68	1.904,22	158.049,44	208.049,44
29.	01.07.2017. – 31.12.2017.	50.000,00	183	7,41	1.867,73	159.917,17	209.917,17
30.	01.01.2018. – 30.06.2018.	50.000,00	181	7,09	1.757,93	161.675,10	211.675,10
31.	01.07.2018. – 31.12.2018.	50.000,00	184	6,82	1.719,01	163.394,11	213.394,11
32.	01.01.2019. – 30.06.2019.	50.000,00	181	6,54	1.621,56	165.015,67	215.015,67
33.	01.07.2019. – 30.06.2019.	50.000,00	183	6,30	1.587,95	166.603,62	216.603,62
34.	01.01.2020. – 30.06.2020.	50.000,00	182	6,11	1.519,15	168.122,77	218.122,77
35.	01.07.2020. – 31.12.2020.	50.000,00	183	5,89	1.480,55	169.603,32	219.603,32
36.	01.01.2021. – 30.06.2021.	50.000,00	181	5,75	1.425,68	171.029,00	221.029,00
	Ukupno:	50.000,00	9309		171.029,00		221.029,00

Izvor: Guzić, Š: *Zatezne kamate pravnih osoba, Poslovne financije, RRIF, pp 115 – 124, Zagreb, 2021., str. 123*

Prema tome, za dužnika građanina u istom razdoblju za istu glavnica kamate su nešto manje zbog nižih stopa u razdoblju od 1. siječnja 2008. godine pa nadalje. Tako bi građanin dužnik imao dug za kamate u iznosu od 171.029,00 kn ili ukupan dug građanina iznosio bi 221.029,00 kn u istom razdoblju.

Jednako kao i kod dužnika poduzetnika, i u ovom je slučaju osnovica na koju se računaju kamate uvijek jednaka, ne uvećava se za obračunatu kamatu. Postupak pripisa obračunatih kamata glavnici bilo bi suprotno odredbama ZOK, te bi se smatralo anatocizmom. To proizlazi iz članka. 3. stavak 1. Zakona o kamata koji glasi: „*Zatezna kamata obračunava se primjenom dekurzivnoga jednostavnoga kamatnog računa na dospjelu glavnica bez pripisa zatezne kamate glavnici istekom obračunskog razdoblja.*“

6. ANATOCIZAM

Prema rječniku financijskih pojmova⁴⁶ anatocizam se opisuje kao zaračunavanje i naplaćivanje kamate na kamatu. Naziv potječe iz starogrčkog prava, te je preko rimskog i općeg prava (koje je vrijedilo u gotovo cijeloj Europi u srednjovjekovnom i ranom modernom razdoblju) preuzet u suvremene pravne sustave. Nadalje, anatocizam je vrlo često značio lihvarstvo i dovodio do prezaduženosti dužnika, tako da je bio zabranjen još u rimskom pravu. U našem obveznom pravu također je zabranjen, s tim da je zakonom moguće ustanoviti iznimke. Zabrana anatocizma u praksi se često izigrava ugovaranjem i zaračunavanjem raznih provizija, troškova i sl.

Također, u analiziranoj literaturi pod pojmom anatocizma nailazimo na istoznačnice „kapitalizacija kamata“ ili „kamate na kamatu“.

Prema Crniću, anatocizam je naplata kamate na dospjele i neisplaćene kamate odnosno pretvaranje dospjelih kamata u glavnica (kamata na kamatu), te ga opisuje kao sredstvo zelenašenja. Dalje, navodi da se kamata na kamatu može zahtijevati samo iznimno kada je to zakonom propisano, te da ZOO propisuje da se na iznos neisplaćene kamate može zahtijevati zatezna kamata samo od dana kad je sudu podnesen zahtjev za njezinu isplatu. Također, Crnić ovu kamatu naziva i „procesnom kamatom“ čime naglašava da ona ne egzistira samostalno, već je njezino postojanje vezano uz određeni postupak pred sudom odnosno parnicom za naplatu neisplaćene zatezne ili ugovorne kamate.⁴⁷

Prema Giunio, da bi moglo doći do računanja ili tijeka kamata na kamate potrebno je, prethodno, da nastane glavnica koja će biti osnovica za tijek novih kamata. Potrebno je, dakle, zatečene odnosno dospjele kamate uglavničiti, kapitalizirati. Kamate kapitalizacijom dobivaju novo svojstvo, one se transformiraju i postaju glavnica „kapital“ koji se oplođuje.⁴⁸

⁴⁶ Rječnik financijskih pojmova, [Anatocizam | RJEČNIK FINANCIJSKIH POJMOVA - A \(webhosting-wmd.hr\)](http://RJEČNIK.FINANCIJSKIH.POJMOVA-A(webhosting-wmd.hr)), pristup: 01.11.2022.

⁴⁷ Crnić, I. i dr., Kamate u gospodarskoj i pravnoj praksi, RIF, Zagreb, 2000, str. 24

⁴⁸ Giunio, op.cit. bilj. 19, str. 34

Kapitalizacija kamata podrazumijeva pretvaranje obračunatih kamata u glavnicu, tako da na tu glavnicu teku nove kamate.

Prema ZOO, općenita zabrana anatocizma sadržana je u odredbi članka 27. stavak 1., koja određuje da će na kamate kad dospiju za isplatu, početi teći kamata ako ne budu isplaćene. Prema navedenoj odredbi zabranjen je bilo kakav sporazum stranaka kojim se unaprijed određuje kapitalizacija ugovorenih kamata, koje su dospjele, a neisplaćene. Dakle, ova zabrana ne isključuje mogućnost stranaka da se nakon što kamate dospiju, dogovore da će na njih teći nove kamate.

Nadalje, Giunio smatra da su u praksi česte dvojbe odnosno nerazumijevanje u vezi s time,⁴⁹ te da ponajprije ta zakonska odredba (iznimka od načelne zabrane) o dopuštenom anatocizmu ne daje vjerovniku automatsko pravo (tj. sama po sebi, izravno) na računanje kamata na kamate, već samo pravo na ugovaranje da se u budućnosti, kada ugovorne kamate dospiju na naplatu, a ne budu plaćene, uglavničaju, kapitaliziraju, te da na njih dalje teku kamate. Dakle, za primjenu takvog anatocizma tj. kapitalizacije dospjelih kamata potreban je prethodan ugovor (sporazum, ugovorna odredba) između vjerovnika i dužnika.

Druga dvojba ili nerazumijevanje u vezi s tom zakonskom odredbom, prema Giuniou odnosi se na prirodu kamata koje se računaju na dospjele a neisplaćene kamate, odnosno jesu li to ugovorne ili zatezne kamate.

Prema mišljenju istog autora, iz razmatrane odredbe, dopušteni anatocizam se isključivo odnosi na ugovorne kamate, kako one koje se kapitaliziraju tako i na one koje teku na tako stvorenu novu glavnicu.⁵⁰

Od, načelne zabrane anatocizma dopuštene su dvije iznimke: prvo, dopušteno je unaprijed ugovoriti povećanu godišnju kamatnu stopu, ako dužnik ne isplati dospjele kamate na vrijeme. Ovdje nije riječ o kapitalizaciji kamata, već o povećanju stope na istu glavnicu kakva je bila i prije povećanja kamatne stope. Druga iznimka se odnosi na depozitno poslovanje banaka pa se tako zabrana anatocizma ne odnosi na pologe kod banaka i drugih financijskih institucija kao što to određuje članak 27. stavak 3. ZOO.

Zabrana anatocizma kod zateznih kamata propisana je člankom 31. stavak 1. ZOO, koji propisuje da na dospjele, a neisplaćene zatezne kamate ne teku zatezne kamate, osim kada je to zakonom određeno. Međutim, iznimka je propisana u sljedećem stavku kojim se dopušta da se na iznos neisplaćenih kamata mogu zahtijevati zatezne kamate samo od dana kad je sudu podnesen zahtjev za njihovu isplatu. Pretpostavka podnošenja zahtjeva sudu jest da je glavni dug plaćen, jer su zatezne kamate sporedna tražbina i nedjeljive su od glavne obveze sve dok ona ne bude ispunjena. Tek po isteku glavne tražbine, kamate se mogu osamostaliti i obračunati kao glavna tražbina na koju se mogu zahtijevati zatezne kamate od podnošenja tužbe.

Navedeno proizlazi iz odredbe članka 160. stavka 2. ZOO, koja glasi: „Prestankom glavne obveze gase se jamstvo, zalog i druga sporedna prava“.

⁴⁹ Giunio, M.: Nove kamate ante portas, Računovodstvo, revizija i financije, pp 81 – 95, str.93

⁵⁰ Guzić, op.cit. bilj. 45, str. 93

Skraćujući analizu zakonskih odredaba o anatocizmu tj. o ukamaćivanju dospjelih kamata, kako ugovornih tako i zakonskih, iz analizirane literature, možemo rezimirati sljedeće:

- a) nedopušteno je ugovarati unaprijed da će se na dospjele ugovorne kamate po njihovu dospijeću teći (nove) ugovorne kamate;
- b) dopušteno je po dospijeću ugovornih kamata iste kapitalizirati (uglavničiti, pretvoriti u glavnicu) i dalje zaračunavati kamate (na kamate), bilo da se takva kamatna glavnica tretira samostalno ili se pak dospjele kamate pribrajaju glavnici, pa kamate dalje teku na tako novoformiranu glavnicu;
- c) finansijskim institucijama (bankama) dopušteno je unaprijed ugovarati da će na dospjele ugovorne kamate po depozitima nakon njihova dospijeća teći (nove) ugovorne kamate;
- d) dopušteno je i ugovoriti sukcesivno povećanje stope ugovornih kamata za slučaj dužnikove neurednosti u otplaćivanju zajma (kredita);
- e) na dospjele zatezne kamate u pravilu ne teku nove zatezne kamate;
- f) na dospjele zatezne kamate teku nove zatezne kamate od dana podnošenja tužbe (zahtjeva sudu), a u drugim slučajevima ako bi to nekim zakonom bilo dopušteno;
- g) vjerovnik ne može uglavničiti dospjele zatezne kamate i kapitalizirati ih zahtijevajući kamate na te kamate dok još postoji neplaćena glavnica iz koje su te kamate potekle;
- h) na dospjele ugovorene kamate mogu se zaračunavati zatezne kamate (pravilo se izvodi iz toga što takav anatocizam više nije zakonom zabranjen, budući je člankom 31. ZOO zabranjeno samo ukamaćivanje dospjelih zateznih, a ne i ugovornih kamata).

Slijedom svega navedenog, može se zaključiti da je svrha zabrane anatocizma u očuvanju načela jednake vrijednosti davanja, u ograničavanju visine kamata, te u osiguranju izvjesnosti budućih obveza.

7. ZASTARA KAMATNIH ZAHTJEVA

Analizirajući literaturu vezanu za institut zastare u RH, može se zaključiti da institut zastare potraživanja nije uređen jedinstvenim zakonom, već da odredbe o zastari sadržavaju brojni propisi. To je prije svega ZOO kao generalni propis, ali i mnogi drugi posebni propisi kao primjerice OPZ i ZTD. Stoga je uvodno bitno u ovom poglavlju istaknuti da se, ako nekim od tih posebnih propisa u pogledu zastare nije propisano nešto drugo, primjenjuju se odredbe iz ZOO.

Zastaru u osnovi regulira ZOO, a specifičnost porezne zastare uređuje OPZ⁵¹, odnosno OPZ predstavlja zajednički temelj poreznog sustava glede utvrđivanja zastare prava na naplatu poreznih i drugih javnih davanja.

U hrvatskoj pravnoj literaturi, zastara se najčešće definira kao gubitak zahtjeva uslijed nevršenja sadržaja subjektivnog prava kroz zakonom određeno vrijeme odnosno kao protek određenog vremena nakon isteka kojega prestaje vjerovnikova mogućnost zahtijevati ispunjenje obveze.

Zastara je protek zakonskim normama određenog vremena nakon kojeg dužnik može bez pravne sankcije uskratiti ispunjenje svoje obveze. Ako vjerovnik i nakon nastupa zastare zatraži sudsku zaštitu, ona će mu biti uskraćena ako dužnik istakne prigovor zastare.⁵²

Drugim riječima, treba na vrijeme misliti na ostvarivanje svojih prava, kako ne bismo ostali bez mogućnosti prisilnog ostvarenja.

Pod poreznom zastarom prema OPZ smatra se vrijeme nakon proteka kojega porezno tijelo više nema pravo utvrđivati porezne obveze, kamate, pokrenuti prekršajni postupak, naplatiti porez, kamate, troškove ovrhe i novčane kazne. Također, protekom toga vremena porezni obveznik nema više pravo tražiti povrat poreza, kamata, troškova ovrhe i novčanih kazni.

⁵¹ OPZ, Narodne novine, broj: 115/16, 106/18, 121/19, 32/29, 114/22., Opći porezni zakon - Zakon.hr, pristup: 5.11.2022.,

⁵² Livaja, op.cit. bilj. 14, str. 50

Opća pravila o zastari uređena su odredbama članaka 214. do 246. ZOO, a porezna zastara uređena je odredbama članaka 108. i 109. OPZ.

Prema članku 214. stavak 1. ZOO, opće pravilo o zastari glasi: Zastarom prestaje pravo zahtijevati ispunjenje obveze. Iz navedene odredbe proizlaze dva bitna zaključka, i to:

1. zastarom prestaje subjektivno pravo, i
2. zastarom prestaje samo mogućnost prisilnim putem (tužbom) ostvariti pravo ako se druga strana u postupku pozove na zastaru.⁵³

Iz navedenog proizlazi da dokle god postoji glavna novčana obveza, zatezne kamate su akcesorne, odnosno u svemu ovise od postojanju glavne novčane tražbine. Stoga i zatezne kamate zastarijevaju kada zastari glavna novčana tražbina.

Zastara potraživanja općenito predstavlja nemogućnost naplate potraživanja putem suda (tužbom) ako se dužnik u tom postupku pozove na zastaru. Činjenica je da se dužnik ne mora pozvati na zastaru i da svoju obvezu može podmiriti jer ona praktički postoji. Prema tome nastupom zastare može prestati obveza dužnika ali i ne mora ako se on pri pozivu vjerovnika odnosno u sudskom postupku ne pozove na zastaru.⁵⁴

Prema članku 219. ZOO, dužnik se ne može odreći zastare unaprijed nego tek kada zastara nastupi. Ako pisanim putem dužnik priznaje potraživanje ili daje zalog ili neko drugo osiguranje, smatra se da je odustao od zastare.

Razmatrajući zastaru zateznih kamata u pogledu sporednog potraživanja, mora se obratiti pozornost na dvije zakonske situacije:

- a) kad zastari glavna tražbina, zastarjele su i sporedne tražbine, kao što su tražbine kamata, plodova, troškova i ugovorne kazne (članak 223. ZOO)
- b) tražbine povremenih davanja koja dospijevaju godišnje ili u kraćim razdobljima, pa bilo da je riječ o sporednim povremenim tražbinama, kao što je tražbina kamata, bilo da je riječ o takvim povremenim tražbinama u kojima se iscrpljuje samo pravo, kao što je tražbina uzdržavanja, zastarijevaju za tri godine od dospelosti svakoga pojedinog davanja (članak 226. stavak 1. ZOO).

Giunio smatra da institut zastare mijenja kakvoću tražbine i da nastupom zastare obveza postaje prirodna (naturalna). To znači da vjerovnik zadržava pravo zahtijevati ispunjenje, čak štoviše to pravo može i utužiti, a sud mu je dužan pružiti pravnu zaštitu, osim ako dužnik prigovori zastarjelosti. Na građanskopravnu zastaru (za razliku od kaznenopravne) sud ne reagira po službenoj dužnosti. Stoga, i kad su poznate sve činjenice koje ukazuju na zastaru, sud bez dužnikovog prigovora ne može odbiti tužbeni zahtjev. Zakonska odredba prema kojoj „zastarom prestaje pravo zahtijevati ispunjenje obveze“ (članak 214. stavak 1.) neprecizna je, jer ne izražava pravu posljedicu zastare.⁵⁵

⁵³ Ibid, str. 50

⁵⁴ Guzić, op.cit., bilj. 45, str. 123

⁵⁵ Giunio, op.cit., bilj. 19, str. 42

Zastarne rokove određuje zakon, što znači da strane ne mogu ugovarati te rokove, produljavati ih ili skraćivati. Rokovi zastare za zatezne kamate utvrđeni su člankom 223. ZOO.

Opći je zastarni rok pet godina (članak 277. ZOO). Za pojedine vrste tražbina propisani su posebni rokovi zastare. Tako reći, trogodišnji zastarni rok vrijedi za međusobne tražbine iz trgovačkih ugovora, odnosno ugovora koje sklope trgovac i osoba javnog prava o prometu robe i usluga, te tražbine naknade za izdatke učinjene u vezi s tim ugovorima. Za kamate tražbine mjerodavna je zakonska odredba o „povremenim tražbinama“ (članak 288.). Potraživanja povremenih davanja koja dopijevaju godišnje ili u kraćim vremenskim razmacima, bilo da se radi o sporednim povremenim potraživanjima, kao što je potraživanje kamata, ili o takvim povremenim potraživanjima u kojima se iscrpljuje samo pravo (kao što je potraživanje uzdržavanja), zastarijevaju za tri godine od dospelosti svakog pojedinog davanja. Budući da su kamate povremena tražbina, trogodišnji zastarni rok vrijedi i za anuitete, kada se u jednakim unaprijed određenim iznosima otplaćuju zajedno glavnica i kamate.

Samo pravo iz kojeg proistječu povremene tražbine zastarijeva inače za pet godina ili u određenom kraćem roku, računajući od dospelosti najstarije neispunjene tražbine, poslije čega dužnik nije plaćao (odnosno obavljao davanja). Međutim, zastarom prava iz kojega proistječu (sporedne) povremene tražbine, vjerovnik gubi i pravo zahtijevanja kamata kao budućih povremenih davanja, i povremenih davanja dospjelih prije zastare (članak 227.). To je posljedica akcesornosti kamata (kao i plodova, troškova i ugovorne kazne).

Među povremenim tražbinama kamate su specifične, jer teku kontinuirano. No, dok ugovorne kamate dopijevaju u ugovorenim vremenskim razmacima, zatezne kamate dopijevaju dnevno. Stoga zatezne kamate i zastarijevaju dnevno, tj. smatra se zastarjelom svaka tražbina izvan trogodišnjeg roka računajući unatrag od dana podnošenja tužbe (ili akta koji je zamjenjuje).

Duži zastarni rok od deset godina važi za tražbine utvrđene pravomoćnom odlukom suda ili drugoga nadležnog tijela, odnosno nagodbom pred tim tijelima. To se pravilo primjenjuje bez obzira na podrijetlo tražbine i bez obzira na svojstvo stranaka. Stoga, po isteku desetogodišnjeg zastarnog roka kod ovih tražbina neće biti moguće provesti ovrhu ako ovršenik prigovori zastaru. Naime, ni ovdje sud o tome ne vodi računa po službenoj dužnosti. Međutim, sve povremene tražbine, dakle i one po osnovi kamata, koje proistječu iz takvih odluka (ili nagodbe), zastarijevaju u trogodišnjem roku, osim ako se radi o tražbinama koje su dospjele do trenutka na koji se odnosi pravomoćnost odluke (odnosno na koje se odnosi nagodba).

Tijek zastare moguće je i prekinuti, nakon čega zastarni rok počinje teći iznova, a vrijeme prije prekida ne računa se.

Prekid zastare može nastati dužnikovom ili vjerovnikovom radnjom. Dužnik može prekinuti tijek zastare priznanjem duga, a vjerovnik podizanjem tužbe ili nekom drugom radnjom protiv dužnika poduzetom pred sudom ili drugim nadležnim tijelom (radi utvrđivanja, osiguranja ili ostvarenja tužbe). Dakle, za prekid zastarijevanja nije dostatno

da vjerovnik samo pozove dužnika na ispunjenje. Poziv mora biti učinjen u kvalificiranom obliku, kao što je podizanje tužbe, prijava u likvidacijskom ili stečajnom postupku.⁵⁶

Priznanje duga može se učiniti na razne načine, jer se za to ne zahtjeva poseban oblik. Bitno je da je priznanje dovoljno određeno, jasno, bezuvjetno, dano tijekom zastarnog roka i da ga je dala ovlaštena osoba. Stoga se dug može priznati ne samo izričitom izjavom upućenom vjerovniku, već i posredno, npr. otplaćivanjem duga, plaćanjem kamata, davanjem osiguranja (članak 240. stavak 2.).

Izneseni načini priznanja tražbine ne vrijede za priznanje zastarjelog duga. Zastarjela obveza može se valjano priznati samo u pismenom obliku, pa se takvo priznanje smatra odricanjem od zastare (članak 220.). Pismeno priznanje može se učiniti na razne načine, u zapisniku, u poslovnom pismu, izdavanjem priznanice i slično.

U nastavku rada, a u skladu s navedenim propisima daje se tablični prikaz zastarnih rokova prema ZOO i prema OPZ:

Tablica 6. Zastarni rokovi prema ZOO

Red. br.	Tražbina	Rok	Od kada se računa zastara
1.	Opći zastarni rok (sve tražbine za koje nije propisan rok)	5 godina	
2.	Povremena potraživanja		
	a) povremena potraživanja	3 godine	Od dospelosti svakog pojedinog davanja
	b) samo pravo iz kojeg proistječu		Od dospelosti najstarijeg potraživanja poslije kojeg dužnik nije vršio davanja
3.	Međusobna potraživanja iz ugovora o prometu robe i usluga (iz trgovačkih ugovora)	3 godine	
4.	Zakupnina	3 godine	
5.	Naknada štete	3 godine	Od kada je oštećeni doznao za štetu i osobu koja je štetu učinila
		5 godina	Od nastanka štete – objektivni rok
6.	Potraživanja (struja, voda, grijanje, dimnjačarske usluge, čistoća – za potrebe kućanstva, radio i televizijska pristojba, telefon, poštanski pretinac, pretplata za povremene tiskovine	1 godina	Od dospelosti svake pojedine tražbine
8.	Potraživanja		
	a) Utvrđena sudskom odlukom (nagodbom) ili odlukom (nagodbom) drugog nadležnog tijela	10 godina	
	b) Povremena potraživanja utvrđena takvom odlukom (nagodbom)	3 godine	

Vlastita izrada autora rada

Tablica 7. Zastarni rokovi prema OPZ

Red.	Tražbina	Rok	Od kada se računa zastara
------	----------	-----	---------------------------

⁵⁶ Ibid, str. 43

br.			
1.	Pravo poreznog tijela na utvrđivanje porezne obveze (uključujući i kamate)	3 godine	Nakon isteka godine u kojoj je trebalo utvrditi porezne obveze i kamate
1.	Pravo poreznog tijela na naplatu poreza (uključujući kamate, troškove ovrhe i novčane kazne)	3 godine	Istekom godine u kojoj je porezni obveznik sam utvrdio poreznu obvezu ili nakon isteka godine u kojoj je to učinilo porezno tijelo
2.	Pravo poreznog obveznika na povrat poreza (uključujući kamate, troškove ovrhe i novčane kazne)	3 godine	Istekom godine u kojoj je porezni obveznik stekao pravo na povrat
3.	Apsolutni rok zastare za sve tražbine	6 godina	Od dana kad je zastara počela prvi put teći

Vlastita izrada autora rada

Na temelju provedene analize odredaba o zastari prema ZOO i OPZ, može se rezimirati da je smisao koji zakonodavac želi postići zastarom i postavljanjem rokova zastare u društvu ažurnost u ostvarivanju zahtjeva i zaštiti prava, na taj način da otklanja mogućnost zaštite prava tužbom u slučajevima kada je ona već faktički uklonjena zbog protoka vremena. Nadalje, striktna zakonska norma zabranjuje nam određivanje duljeg ili kraćeg vremena zastare od onoga određenog zakonom, kao i određivanja da zastara neko vrijeme neće teći.

8. PROBLEMATIKA PROVEDBE OVRHE, OBRAČUNA I NAPLATE KAMATA

U hrvatskoj financijskoj praksi zatezne kamatne stope jedno su od najčešće mijenjanih područja, kako njihove visine tako i načina obračuna. Zatezne kamate uređuje cijeli niz propisa i to: ZOO, ZFPPN, ZOK, ZOPK, OPZ, Zakon o porezu na dobit, Zakon o porezu na dohodak, Međunarodni ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja koje RH primjenjuje s drugim zemljama, te niz drugih podzakonskih akata.

Obračun zateznih kamata složen je računski postupak jer uključuje element vremena. Pri obračunu treba voditi računa o tome kako su se kamatne stope kretale tijekom razdoblja za koje se kamate obračunavaju.

Zatezne kamate obračunavaju se ovisno o visini glavnice, vremenu korištenja i kamatnjaku (kamatnoj stopi).

Kamata i zatezna kamata, obično se definiraju kao naknada za korištenje tuđim novcem ili drugim zamjenjivim stvarima. Potraživanje ili obveza na koju se obračunava zatezna kamata smatra se glavnicom, a ugovoreni ili na drugi način određeni postotak naknade je kamatnjak (kamatna stopa), dok se dobivena svota primjenom postotka na glavicu naziva svota zateznih kamata.

Razlog obračuna kamata na posuđeni novac je u prvom redu vremenska vrijednost novca.

Zatezna kamata trebala bi predstavljati zakonom presumiranu nadoknadu svih prethodno navedenih elemenata. Gledajući postojeće stanje, postavlja se pitanje, može li se to u određenim okolnostima postići?

Propisi u Hrvatskoj postavljeni su tako da se pravo na zateznu kamatu ne mora dokazivati, nego je ona uređena ZOO kao pretpostavljena obveza dužnika.

Naime, od početka primjene Zakona o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima⁵⁷ (dalje: ZOPONNS) i preuzimanja poslova prisilne naplate na novčanim sredstvima od strane Fine, i Fina i banke, pa i same stranke u postupku prisilne naplate, prošle su razdoblje prilagodbe novom sustavu koji je donio ZOPONNS.

Stupanjem na snagu ZOPONNS, te podzakonskih akta⁵⁸ kojim su detaljnije uređeni tehnički i provedbeni aspekti ovrhe na novčanim sredstvima, sustav provedbe prisilne naplate novčane tražbine koji su do stupanja na snagu tog Zakona obavljale financijske institucije (banke, HNB) tehnički i organizacijski je moderniziran i standardiziran, a stvorene su i neophodne baze podataka koje su omogućile jednostavno i učinkovito lociranje predmeta ovrhe na novčanim sredstvima (računi i novčana sredstva ovršenika u bilo kojoj banci sa sjedištem u RH) – Jedinstveni registar računa, kao i jedinstvenu evidenciju osnova za plaćanje i redosljeda njihova izvršenja – Očevidnik o redosljedu plaćanja.

Za razliku od dotadašnje česte more ovrhovoditelja da pronađe odnosno locira banku u kojoj ovršenik (ako se radi o građaninu) ima otvoren račun ili novčana sredstva s kojih bi se mogla provoditi ovrha, od 2011. godine to više nije problem, jer osnovu za plaćanje kojom se traži provedba ovrhe na novčanim sredstvima ovrhovoditelj podnosi isključivo u Finu.⁵⁹ Fina zatim, temeljem podataka o računima i novčanim sredstvima koje su banke, sukladno ZOPONNS dostavile u Jedinstveni registar računa, utvrđuje da li i u kojim bankama ovršenik ima novčana sredstva s kojih se ovrha može provesti te dalje daje odgovarajuće naloge za provedbu ovrhe u opsegu iz osnove za plaćanje odnosno zahtjeva za naplatu koji je dostavio ovrhovoditelj.

Osnova za plaćanje na temelju koje ovrhovoditelj prisilnim putem traži naplatu neke svoje tražbine koju mu ovršenik nije dobrovoljno namirio, bilo da uopće nije pristupio plaćanju duga ili je taj dug platio tek djelomično, u pravilu osim glavne tražbine sadrži i nalog da se na tu tražbinu obračunaju i kamate kao naknada za nepravovremeno ispunjenje novčane tražbine. Na žalost, kako smo svjedoci višegodišnje gospodarske krize, koja je svakako iznimno plodno tlo za neplaćanje dospjelih obveza, tako osim neplaćenog glavnog duga, sve više raste i iznos dospjele kamate kao posljedica upravo tog neplaćanja.

Svakako je u tome prilično uznemirujuća, ali na žalost i ne toliko iznenađujuća činjenica da se zbog nemogućnosti podmirenja dospjelih obveza, sve više ovršenika nalazi u višegodišnjoj kontinuiranoj blokadi, a u slučajevima neredovitog odnosno neznatnog priljeva na račune s kojih se provodi ovrha, obračunati dospjeli iznos kamate sve više raste i kod mnogih dužnika već doseže, pa na žalost i prestiže iznos samog glavnog duga na koji se kamata odnosi. U ukupnom evidentiranom dugu prema podacima iz Očevidnika

⁵⁷ ZOPONNS, Narodne novine, broj: 68/18, 02/20, 46/20, 47/20., <https://www.zakon.hr/z/346/Zakon-o-provedbi-ovrhe-na-nov%C4%8Danim-sredstvima>, pristup: 10.11.2022.

⁵⁸ Pravilnik o načinu i postupku provedbe ovrhe na novčanim sredstvima, Narodne novine, broj: 71/2018., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_08_71_1459.html, pristup: 12.11.2022.

⁵⁹ Ilak, V i Gamilec, G: Podnošenje zahtjeva za naplatu kamata, TEB -Poslovno savjetovanje d.o.o., Zagreb, 2015., str. 50

redosljedna plaćanja kojeg vodi Fina, dospjele obračunate kamate čine (čak) gotovo petinu ukupnog duga.⁶⁰

I dok se kod poslovnih subjekata ova situacija ipak na neki način rješava – otvaranjem predstečajne nagodbe ili stečajnog postupka, za građane za sada takve opcije još nema, već se u pravilu blokada nagomilava, a naplata je vrlo skromna ili je uopće niti nema (bilo zbog toga što ovršenik ne prima novčana sredstva iz kojih bi se ovrha mogla provesti – jer ne radi, ili mu je plaća ili mirovina već toliko opterećena da na redovni račun s kojeg se provodi ovrha priljevi niti ne pristižu), te stoga sama obračunata kamata postaje sve veći uteg u iznosu duga koji pritišće ovršenika.⁶¹

No, Fina kao provedbeno tijelo mora postupati u skladu s nalogom iz osnove za plaćanje i uz evidentiranje glavne tražbine u Očevidnik redosljedna plaćanja, obračunati i kamatu.

U postupku provedbe ovrhe na novčanim sredstvima, Fina je institucija koja izvršava osnovu za plaćanje, u opsegu i na način kako je određeno osnovom za plaćanje odnosno propisima koji uređuju provedbu ovrhe, te je stoga neophodno da u osnovi za plaćanje budu naznačeni svi potrebni podaci koji su Fini potrebni kako bi dala odgovarajući nalog za provedbu ovrhe banci u kojoj ovršenik ima novčana sredstva iz kojih se ovrha može provesti. U postupku provjere formalne ispravnosti osnove za plaćanje, Fina izričito kontrolira da li su potrebni podaci za provedbu ovrhe na novčanim sredstvima sadržani, da li su točni i potpuni, te da li se nalog za provedbom ovrhe na novčanim sredstvima može izvršiti. Svaka pogreška ili manjkavost može rezultirati da Fina ne postupi po dostavljenoj osnovi za plaćanje, što dovodi do produljenja postupka ovrhe, odnosno i do daljnjih troškova, pa čak i nemogućnosti namirenja tražbine. Stoga je svakako potrebno s osobitom pozornošću pristupiti sastavljanju zahtjeva i prijedloga za određivanje ovrhe na novčanim sredstvima, kako se zbog omaške i brzopletosti ovrhovoditelj ne bi doveo u situaciju da izgubi mogućnost naplate duga, odnosno da se ovrha provede samo u dijelu dospjele tražbine.⁶²

Slijedom navedenog, u radu će se pojasniti postupanje Fine u utvrđivanju ispravnosti zahtjeva za provedbu ovrhe na novčanim sredstvima u odnosu na obračun kamata, postupak evidentiranja i redosljedna naplate kamate u odnosu ostale vrste duga iz osnove za plaćanje, davanje naloga za naplatu kamate, kao i dati konkretne primjene ispravnog i neispravnog postupanja u određivanju zahtjeva za naplatu kamate u osnovi za plaćanje.

Također, u radu će se skrenuti pozornost na određene posebnosti u obračunu kamata, kao i način postupanja s različitim osnovama za plaćanje koje Fina evidentira u Očevidnik i provodi sukladno ZOPONNS.

8.1. Evidentiranje tražbine po osnovi kamata

⁶⁰ Ibid, str. 50.

⁶¹ Ibid, str. 50

⁶² Primjena ovršnog zakona i uloga Fine u provedbi ovrhe na novčanim sredstvima, <https://www.hgk.hr/documents/01-prezentacijahgk-primjena-ovrsnog-zakona-i-uloga-fine-u-provedbi-ovrhe-na-novcanim-sredstvima-zk-rijekalipanij-201759477ff480c67.pdf>, pristup, 10.11.2022.

U skladu s Pravilnikom o načinu i postupku provedbe ovrhe na novčanim sredstvima, po primitku osnove za plaćanje (pojam iz članka 3. stavak 1. ZOPONNS) koji se odnosi na ovršnu odluku i nagodbu domaćeg suda ili upravnog tijela koje glase na ispunjenje određene novčane obveze i koje imaju potvrdu ovršnosti, obračun poslodavca o neisplati dospjelog iznosa plaće, naknade plaće ili otpremnine, rješenje o ovrsi, rješenje o osiguranju, zadužnica, nalog Ministarstva financija za naplatu po aktiviranom državnom jamstvu, nalog za pljenidbu u postupku prisilnog izvršenja pravomoćno izrečene novčane kazne u kaznenom i prekršajnom postupku i svaku drugu odluku nadležnog tijela kojom se u cijelosti ili djelomice prihvaća prijedlog za provedbu ovrhe), Fina će pristupiti provjeri formalne ispravnosti osnove za plaćanje – da li sadrži sve potrebne elemente potrebne za njihovo izvršenje – podaci o ovršeniku, ovrhovoditelju, jedinstveni identifikacijski podatak o ovršeniku (u pravilu OIB, odnosno i matični broj poslovnog subjekta, odnosno za stare ovrhe jedinstveni matični broj građana), podaci potrebni za izvršenje novčane tražbine u korist računa ovrhovoditelja, iznos tražbine i drugi potrebni podaci. Nakon što utvrdi da je osnova za plaćanje formalno ispravna, tj. da sadrži sve potrebne elemente za izvršenje, Fina će osnovu za plaćanje evidentirati u Očevidnik redoslijeda plaćanja. Očevidnik redoslijeda plaćanja je jedinstvena baza podataka o redoslijedu primitaka osnova za plaćanje i stanju njihove izvršenosti po pojedinom ovršeniku. Osnovu za plaćanje Fina upisuje u Očevidnik prema trenutku – datumu, satu i minuti primitka u Finu. Očevidnik sadrži podatke o svim osnovama za plaćanje koje su na teret ovršenika primljene i evidentirane u Finu, neovisno o tome da li su iste izvršene, neizvršene, kao i osnovama za plaćanje koje su vraćene.⁶³

Ako provjerom formalne ispravnosti osnove za plaćanje radnik Fine utvrdi da ista ne sadrži sve potrebne podatke potrebne za izvršenje, odnosno da podaci nisu ili nisu pravilno upisani, po osnovi za plaćanje se neće postupiti.

Fina u Očevidnik redoslijeda plaćanja⁶⁴ unosi vrste duga i podatak o vrsti i visini kamatne stope te početku i razdoblju obračuna kamate, te se sukladno tome utvrđuje ukupni iznos duga iz osnove za plaćanje na teret ovršenika, a za navedeni iznos se formira nalog koji Fina u obliku elektronički potpisane poruke dostavlja na provedbu banci ovršenika u kojoj isti ima otvoren račun odnosno novčana sredstva.

Fina će prilikom formiranja naloga za naplatu po osnovi za plaćanje, izračunati dospjeli iznos kamate na datum kreiranja naloga koji dostavlja na provedbu banci ovršenika, i banci naložiti odgovarajuće postupanje (zaplenu odnosno prijenos) u ukupnom iznosu glavnice uvećane za iznos dospjele obračunate kamate.

U slučaju kada je osnova za plaćanje zbog nedostatka sredstava na računima ovršenika evidentirana u redoslijed naplate, Fina će po primitku odgovarajuće elektroničke poruke banke ovršenika o priljevu na račun kreirati elektroničku poruku s nalogom za izvršenje osnove za plaćanje evidentirane u Očevidniku, a koji nalog će sadržavati i dospjeli obračunati iznos kamate iz osnove za plaćanje. Iznos kamate utvrđuje se u skladu s

⁶³ Pravilnik o načinu i postupku provedbe ovrhe na novčanim sredstvima, Narodne novine, broj: 71/2018., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_08_71_1459.html, pristup: 12.11.2022.

⁶⁴ Očevidnik redoslijeda plaćanja, <https://www.fina.hr/documents/52450/175212/Ocevidnik-izjava+GDPR.pdf/a50ac4ac-bda3-d22f-de31-c0c6e8a87aeb>, pristup 12.11.2022.

upisanim podatkom početka obračuna kamate, te umanjnjem za eventualne prethodne naplate kamate.

Na dostavljenu elektroničku poruku Fine s odgovarajućim nalogom za postupanje, banka ovršenika dužna je odgovarajućom elektroničkom porukom odgovora obavijestiti Finu o iznosu naplate koju je izvršila temeljem naloga Fine. Banka nalog izvršava u visini raspoloživih novčanih sredstava na računima ovršenika u banci, a po primitku obavijesti Fina iznos naplate iz osnove za plaćanje raspoređuje na način da iz naplaćenog iznosa prvo evidentira odnosno zatvara dospelu obračunatu kamatu pojedine vrste duga, a tek potom, ako nakon evidentiranja naplate kamate preostane i iznos za naplatu glavnog duga, u preostalom iznosu zatvara dugovanje po tom dugu, a na preostali nenaplaćeni iznos glavnog duga obračunava daljnju kamatu.

8.2. Redoslijed naplate kamate

Svaka osnova za plaćanje evidentira se po primitku u redoslijed osnova za plaćanje prema vremenu primitka, te eventualnom prioritetu ako je za tu vrstu osnove za plaćanje propisan prioritet. Budući da unutar same osnove za plaćanje često postoji više tražbina, odnosno više iznosa koje je potrebno naplatiti, potrebno je definirati kojim redom se isti naplaćuju. Prvo je pravilo da će se iznosi naplaćivati onim redom kako je samom osnovom za plaćanje određeno, a kada to nije određeno osnovom za plaćanje, primjenjuje se pravilo o redoslijedu uračunavanja prema odredbi čl. 171. i 172. ZOO. U slučaju kada je na temelju osnove za plaćanje potrebno naplatiti trošak postupka, kamatu na trošak postupka, glavnicu i kamatu na glavnicu, redoslijed naplate izgledati će ovako:

- kamata na trošak postupka,
- trošak postupka,
- kamata na glavnicu,
- glavnica.

U slučaju kada je osnovom za plaćanje određena naplata više pojedinačnih glavnica, tada u trenutku naplate Fina prvo obračunava kamatu za sve iznose glavnice, te dospelu obračunatu kamatu naplaćuje redom kako su glavnice evidentirane u Očevidniku, a tek potom, ako preostane raspoloživih novčanih sredstava, pristupa naplati svake pojedinačne glavnice, redom kako su glavnice evidentirane. Ako se trošak postupka sastoji od troška tog ovršnog postupka u kojemu je donesena osnova za plaćanje s kamatom i troška nekog prethodnog postupka (uglavnom parničnog) za kojeg je također određena vrha s kamatom, tada će se prvo naplatiti trošak ovršnog postupka (kamata pa iznos troška), potom trošak prethodnog postupka (kamata pa iznos troška), pa tek potom glavnica (kamata na glavnicu pa iznos glavnice).

8.3. Način obračuna i naplate kamate po osnovama za plaćanje po kojima se obavlja zapljena

U provedbi ovrhe na novčanim sredstvima, u pogledu izvršenja osnove za plaćanje, a nakon što se utvrdi da ne postoje formalne prepreke za postupanje po osnovi za plaćanje, Fina će nakon evidentiranja osnove za plaćanje u Očevidnik redoslijeda plaćanja i utvrđivanja ukupnog dospjelog iznosa duga iz osnove za plaćanje, bankama ovršenika dostaviti nalog za izvršenje osnove za plaćanje redoslijedom kako je propisano čl. 8. ZOPONNS, a sve prema trenutnim podacima iz Jedinstvenog registra računa.⁶⁵

S obzirom na to da je Fina u postupku provedbe ovrhe na novčanim sredstvima samo provedbeno tijelo, postupit će u određivanju iznosa ukupnog duga isključivo u opsegu kako je osnovom za plaćanje odnosno zahtjevom za naplatu određeno, tj. u odnosu na evidentiranje tražbine po osnovi kamata, istu će evidentirati samo ako je točno naznačeno na koji iznos se obračun kamata traži, za koje razdoblje i koja kamatna stopa se treba primijeniti.

Ilak i Gamilec navode da do stupanja na snagu ZFPPN nije bilo nikakvih nedoumica kako se određuje zakonska zatezna kamata, kao najčešće korištena kamatna stopa u prisilnoj naplati na novčanim sredstvima ovršenika. ZOO definirao je osnovicu za obračun kamatne stope, a zadaća Fine, kao provedbenog tijela koje sukladno svojim zakonskim ovlastima obračunava i naplaćuje i kamatu kao sastavni dio tražbine iz osnove za plaćanje, je da prati eventualne izmjene eskontne stope HNB, te da sukladno tome ažurira kamatnu stopu za određeno razdoblje.

No, kada je izmjenama i dopunama ZFPPN-a, odredbom članka 12 a. propisana (nova) stopa zakonskih kamata na kašnjenje s plaćanjem u poslovnim transakcijama između poduzetnika i između poduzetnika i osoba javnog prava u kojima je osoba javnog prava dužnik novčane obveze, pojavile su se određene nedoumice u postupanju, zbog istovremenog postojanja dva različita zakona koji definiraju zakonsku zateznu kamatu za iste pravne odnose.⁶⁶

Međutim, koju stopu zakonske zatezne kamate i prema kojem zakonu treba primijeniti prilikom provedbe ovrhe na novčanim sredstvima po računu ne predstavlja nikakav problem utvrditi, jer visina i vrsta stope mora biti već određena u samoj osnovi za plaćanje. Također, prema odredbama oba zakona, ako je kamata počela teći prema odredbama ZOO, ona se ne može nastaviti prema odredbama ZFPPN.

Znači, već kod sastavljanja prijedloga za ovrhu na novčanim sredstvima ili tužbenog zahtjeva, već bi trebalo potpuno precizno i nedvojbeno naznačiti koju kamatnu stopu je potrebno primijeniti na pojedinu tražbinu iz osnove za plaćanje, njenu visinu i razdoblje obračuna.

Naime, Fina nema mogućnosti, niti je ovlaštena utvrđivati na koju vrstu tražbine se dug iz osnove za plaćanje odnosi, odnosno u kojem svojstvu su ovršenik i ovrhovoditelj bili u odnosu na tražbinu.

Također, slijedom svojeg položaja kao institucije koja je provedbeno tijelo koje izvršava osnove za plaćanje, Fina u pojedinim slučajevima, a u cilju zaštite i pravilnog postupanja

⁶⁵ Ilak, V i Gamilec, G: Podnošenje zahtjeva za naplatu kamata, TEB -Poslovno savjetovanje d.o.o., Zagreb, 2015., str. 54

⁶⁶ Ibid, str. 57

stranaka u postupku provedbe ovrhe na novčanim sredstvima, neće izvršiti prijenos obračunatog iznosa kamatne stope, ako se radi o visini kamatne stope koja znatno prelazi zakonsku zateznu kamatu važeću u razdoblju u kojem se kamata traži.

U praksi, najčešća osnova za plaćanje je pravomoćno i ovršno rješenje ovrši na temelju vjerodostojne isprave.

Da bi rješenje o ovrši u cijelosti bilo provedivo, ovrhovoditelj treba još kod sastavljanja prijedloga za ovrhu pobrinuti se da rješenje sadrži sve što je potrebno za izvršenje (razdoblje, tijek i stopu kamate). Najvažniji element prijedloga za ovrhu je pravilno naznačiti tražbinu zbog koje se zapravo ovrha i pokreće.

Slijedom svega prethodno navedenoga, te zbog činjenice da ovrhovoditelj sam sastavlja prijedlog za ovrhu, svakako treba obratiti pozornost kako bi prijedlog rješenja o ovrši sadržavao sve bitne elemente koji će omogućiti provedbu ovrhe na novčanim sredstvima upravo na način i u opsegu kako ovrhovoditelj i traži.

Nadalje, postoje je i druge osnove za plaćanje za provedbu ovrhe na novčanim sredstvima, a to su zadužnica i bjanko zadužnica, te izravna naplata – sudska presuda ili nagodba, upravna presuda ili nagodba odnosno obračun poslodavca.

Prema mišljenju istih autora, zadužnica je svakako najjednostavnija i pokazalo se najučinkovitija osnova za plaćanje za provedbu ovrhe na novčanim sredstvima jer u trenutku kada dođe u posjed ovrhovoditelja, isti ne treba pokretati nikakav dodatni postupak, niti u pravilu ovršenik može naknadnim pravnim sredstvima spriječiti provedbu ovrhe i naplatu po istoj.

Kod bjanko zadužnice, vrlo je važno razumjeti da je zadužnica apstraktan i samostalan pravni posao koji je odvojen od pravnog posla za koji je zadužnica izdana, i kada se Fini dostavlja bjanko zadužnica na naplatu, iznos za koji se zahtijeva naplata mora biti u skladu s iznosom koji se po zadužnici može naplatiti, bez obzira na sadržaj osnovnog pravnog posla.⁶⁷

Primjer obračuna kamata u postupcima Fine:

Primjer A. Obračun kamata kod izravne naplate⁶⁸

Dana 22.01.2015. godine, dostavljena je na izravnu naplatu presuda kojom se traži naplata iznos od 38.125,00 kn sa zakonskom zateznom kamatom počevši od 27.02.2014. godine pa do isplate, po stopi propisanoj čl. 29. st. 2. ZOO-a – uvećanjem eskontne stope HNB koja je vrijedila zadnjeg dana polugodišta koje je prethodilo tekućem polugodištu za pet postotnih poena.

⁶⁷ Ibid, str. 70

⁶⁸ Ibid, str. 81

Tablica 8. Postupanje Fine

Datum	Obračunata kamata	Iznos naplate	Ostatak glavnice	Ostatak kamate	Banka	OIB
2014-02-27	0,00 kn	0,00 kn	38.125,00 kn	0,00 kn		
2015-01-22	4.123,77 kn	42.248,77 kn	0,00 kn	0,00 kn	239001	
2014-02-27	0,00 kn	0,00 kn	38.125,00 kn	0,00 kn		
2015-03-23	4.875,82 kn	0,00 kn	38.125,00	4.875,82 kn		
2015-03-23	0,00 kn	43.000,82 kn	0,00 kn	0,00 kn	239001	

Dana 22.01.2015. godine Fina vrši zapljenu ukupnog iznosa od 42.248,77 kn, od toga je 38.125,00 kn glavnica, a 4.123,77 kn kamata.

Tablica 9. Obračun kamate: Zakonska zatezna kamata – Ne trgovac

Red.br.	Glavnica	Datum od	Datum do	Dani	Kamatna stopa	Metoda	Kamata
1.	38.125,00 kn	27.02.2014.	31.12.2014.	307	12 %	PROP	3.848,01
2.	38.125,00 kn	01.01.2015.	22.01.2015.	22	12%	PROP	275,75
Glavnica:		38.125,00 kn					
Ukupni iznos kamate:		4.123,77 kn					
Ukupno:		42.248,77 kn					

Kako se radi o izravnoj naplati gdje se prvo provodi pljenidba, a prijenos na račun ovrhovoditelja tek protekom roka od 60 dana od primitka osnove za plaćanje u Finu, budući da ovrhovoditelju pripadaju kamate od (primitka) isplate, na 61 dan kada se izdaje nalog za prijenos sredstava na račun ovrhovoditelja, potrebno je ponovno obračunati kamatu na taj dan odnosno zaplijeniti razliku kamate od dana zapljene (22.01.2015. godine) do dana prijenosa (23.03.2015. godine).

Ukupna kamata na dan prijenosa 23.03.2015. godine iznosi 4.875,82 kn, te je za razliku kamate potrebno zaplijeniti još 752,05 kn, pored već zaplijenjenih 42.248,77 kn.

Pored ovog primjera obračuna kamata kod izravne naplate postoje i drugi primjeri a to su:

- naplata zadužnice i obračun kamate kada se zahtjev za naplatu zadužnice provodio u više navrata zbog nedostatka sredstava na računima ovršenika (blokada računa),
- naplata rješenja o ovrsi u kojem se traži i obračun kamate na glavnu tražbinu iz rješenja u više navrata,
- obračun kamata kad kamata nije određena osnovom za plaćanje (čl. 30. Ovršnog zakona),
- obračun kamate po osnovi za plaćanje koja se odnosi na tražbinu u stranoj valuti (isplata u kunskoj protuvrijednosti),
- obračun kamate kod izravne naplate – presuda u bruto iznosu,
- obračun kamata kod osnove za plaćanje za naplatu javnih davanja – rješenje Ministarstva financija – nadležne Ispostave Porezne uprave,
- obračun kamate po osnovi za plaćanje – suglasnost za prijenos prije isteka roka od 60 dana iz čl. 206. ili 209. Ovršnog zakona.

U radu je opisan samo primjer obračuna kamata kod izravne naplate, dok se ostali samo taksativno navode.

9. ZAKLJUČAK

Gledajući postojeće pravno stanje u pogledu kamata možemo zaključiti da je problematika zateznih kamata u RH vrlo složena.

Zatezne kamate uređuje cijeli niz propisa: ZOO, ZFPPN, ZOK, ZOPK, OPZ i drugi, a prilikom utvrđivanja koji pravni propis u konkretnom slučaju uređuje zatezne kamate, potrebno je precizno utvrditi o kakvom je pravnom odnosu riječ i tko su subjekti takva odnosa.

Također, kako se može zaključiti iz analiziranih propisa i dostupne literature kamatne stope jedno su od često mijenjanih područja, kako njihove visine tako i načina obračuna. Zbog stalne i dinamične promjene propisa o obračunu zateznih kamata treba biti oprezan zbog preciznosti obračuna i mogućih sudskih sporova s poslovnim partnerima, ali i zbog mogućih primjene pozitivnih propisa koji uređuju obračun kamata odnosno visinu kamatnih stopa.

Stupanjem na snagu ZFPPN, te podzakonskih akta kojim su detaljnije uređeni tehnički i provedbeni aspekti ovrhe na novčanim sredstvima, sustav provedbe prisilne naplate novčane tražbine koji su do stupanja na snagu tog Zakona obavljale financijske institucije (banke, HNB) tehnički i organizacijski je moderniziran i standardiziran, a stvorene su i neophodne baze podataka koje su omogućile jednostavno i učinkovito lociranje predmeta ovrhe na novčanim sredstvima ovršenika, međutim svakako je u tome prilično uznemirujuća činjenica da se zbog nemogućnosti podmirenja dospjelih obveza, sve više ovršenika nalazi u višegodišnjoj kontinuiranoj blokadi, a u slučajevima neredovitog odnosno neznatnog priljeva na račune s kojih se provodi ovrha, obračunati dospjeli iznos kamate sve više raste i kod mnogih dužnika već doseže, pa na žalost i prestiže iznos samog glavnog duga na koji se kamata odnosi.

Obzirom da su kamate važan čimbenik poslovnih aktivnosti, ali i potrošačkih financijskih pothvata, te na oba područja imaju znatan socijalni utjecaj, jasnoća i stabilnost propisa općenito je više nego poželjna, a kod kamatne regulative ta je potreba još naglašenija. Jednako tako poželjna je i ustaljena i transparentna sudska praksa, međutim nismo sigurni da se tome cilju približavamo mnoštvom kamatnih regulativa.

Shodno svemu navedenom, praksi ne preostaje drugo nego prihvatiti sva ta zakonska rješenja i prilagoditi im se.

POPIS KRATICA

OPZ – Opći porezni zakon

RH – Republika Hrvatska

ZFPPN – Zakon o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi

ZOO – Zakon o obveznim odnosima

ZOK – Zakon o kamatama

ZOPK – Zakon o potrošačkom kreditiranju

ZOPONNS – Zakon o provedbi ovrhe na novčanim sredstvima

ZTD – Zakon o trgovačkim društvima

„Popis tablica“

Tablica 1. *Pregled godišnjih stopa najviše dopuštenih ugovornih kamata za razdoblje od 1. siječnja 2017. godine do 31. prosinca 2022. godine*

Tablica 2. *Pregled godišnjih kamatnih stopa koje se primjenjuju ako su kamate ugovorene, ali nije određena njihova stopa za razdoblje od 01. siječnja 2017. godine do 31. prosinca 2022. godine.*

Tablica 3. *Pregled stopa zateznih kamata od 1. siječnja 2017. do 31. prosinca 2022. godine*

Tablica 4. *Obračun kamata između poduzetnika te poduzetnika i osoba javnog prava*

Tablica 5. *Obračun zateznih kamata od 1. siječnja 1996. do 30. lipnja 2021. godine*

Tablica 6. *Zastarni rokovi prema ZOO*

Tablica 7. *Zastarni rokovi prema OPZ*

Tablica 8. *Postupanje Fine*

Tablica 9. *Obračun kamate: Zakonska zatezna kamata – Ne trgovac*

LITERATURA

1. Barbić, J.: *Pravo društva, Knjiga prva – Opći dio*, Organizator d.o.o., Zagreb, 2008.,
2. Crnić, I.: *Kamate*, Informator, Zagreb, 1989.,
3. Crnić, I., Crnić, J., Eraković, A., Gulin, D., Idžojić, I., Relić, B. i Šorić, K.: *Kamate u gospodarskoj i pravnoj praksi*, Računovodstvo i financije, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, 2000.,
4. Ćesić, Z.: Plaćanje zateznih kamata kao posljedice zakašnjenja dužnika s ispunjenjem novčane obveze, *Pravo i porezi*, pp 3 – 8, Zagreb, 2009.,
5. Ćiraković, B.: *Vrste i učinci obveza*, Priručnik za polaznike/ice, Pravosudna akademija, Zagreb, 2016.,
6. Giunio, M., Ilak, V., Gamilec, G.: *Kamate u svakodnevnoj praksi*, TEB – poslovno savjetovanje d.o.o., Zagreb, 2015.,
7. Giunio, M.: Nove kamate ante portas, *Računovodstvo, revizija i financije*, pp 82 – 95, Zagreb, 2007.,
8. Guzić, Š.: *Zatezne kamate pravnih osoba*, Poslovne financije, RRIF, pp 115 – 124, Zagreb, 2021.,
9. Livaja, A.: Zatezne kamate – aktualnosti u pravnoj praksi, *Pravo i porezi*, pp 41 -51, Zagreb, 2016.,
10. Nikolić, N., Pečarić, M.: *Uvod u financije*, Ekonomski fakultet, Sveučilište u Splitu, Split, 2012.,
11. Pavlović, M.: *Kamate u novijoj sudskoj praksi*, Hrvatska pravna revija, pp 8 – 22, Zagreb, 2005.,
12. Šego, B., Lukač, Z. i Gardijan Kedžo, M.: *Financijska matematika*, Ekonomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 2019.

Propisi

1. Opći porezni zakon, Narodne novine, broj: 115/16, 106/18, 121/19, 32/29, 114/22., [Opći porezni zakon - Zakon.hr](#), pristup: 5.11.2022.,
2. Zakon o javnoj nabavi, Narodne novine, broj: 120/16, 114/22., [Zakon o javnoj nabavi - Zakon.hr](#), pristup: 17.10.2022.
3. Zakon o kamatama, Narodne novine, broj: 94/04., [Zakon o kamatama \(nn.hr\)](#), pristup: 12.10.2022.
4. Zakon o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi, Narodne novine, broj: 108/12, 144/12, 81/13, 71/15, 114/22., <https://www.zakon.hr/z/543/Zakon-o-financijskom-poslovanju-i-predstečajnoj-nagodbi>, pristup: 01.07.2022.
5. Zakon o obveznim odnosima – pročišćeni tekst, Narodne novine, broj: 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21., [Zakon o obveznim odnosima - Zakon.hr](#), pristup: 15.06.2022.,

6. Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine, broj: 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19 i 34/22., [Zakon o trgovačkim društvima - Zakon.hr](https://www.zakon.hr/z/945/Zakon-o-trgovačkim-društvima-Zakon.hr), pristup: 01.07.2022.,
7. Zakon o potrošačkom kreditiranju, Narodne novine, broj: 75/09, 112/12, 143/13, 147/13, 9/15, 78/15, 102/15 i 52/16., pristup: 07.09.2022.,
8. Zakon o stambenom potrošačkom kreditiranju, Narodne novine, broj: 101/107., <https://www.zakon.hr/z/945/Zakon-o-stambenom-potro%C5%A1a%C4%8Dkom-kreditiranju>, pristup: 07.09.2022.,
9. Uredba o popisu obveznika primjene Zakona o javnoj nabavi, Narodne novine, broj: 14/08, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_02_14_422.html, pristup: 17.10.2022.

Ostalo

1. Rječnik financijskih pojmova, <https://webhosting-wmd.hr/rjecnik-pojmovi-v/web/vjerovnik>, pristup: 15.06. 2022.
2. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021., <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=16749>, pristup: 15.06.2022.
3. Informacija o kamatnim stopama utvrđenima prema ZOO, ZFPPN, Zakonu o potrošačkom kreditiranju, te Zakonu o stambenom potrošačkom kreditiranju, <https://www.hnb.hr/documents/20182/121099/h-informacija-o-kamatnim-stopama.pdf/30a3ece8-32d6-82ed-ea76-f3e1b680a2b1?t=1656051106272>, pristup: 7.09.2022.,
4. Primjena ovršnog zakona i uloga Fine u provedbi ovrhe na novčanim sredstvima, <https://www.hgk.hr/documents/01-prezentacijahgk-primjena-ovrsnog-zakona-i-uloga-fine-u-provedbi-ovrhe-na-novcanim-sredstvima-zk-rijekalipanj-201759477ff480c67.pdf>, pristup, 10.11.2022.